

Atatürk Orman Çiftliği'nin Mekânsal Planlanmasında Yönetişim Yaklaşımı

A Governance Approach to the Spatial Planning of Atatürk Forest Farm

Damla ÖZDEMİR

Ankara Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Ankara, Türkiye
Ankara Governorship Provincial Directorate of Environment, Urbanization, and Climate Change, Ankara, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-4696-8856
damlaozben@gmail.com

Çiğdem VAROL

Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara, Türkiye
Prof., Gazi University, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning, Ankara, Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-2432-5745
cvarol@gazi.edu.tr

DOI: 10.5505/jas.2023.70883

Öz

Çalışmada, Atatürk Orman Çiftliğine (AOÇ) ilişkin kentsel politikaların belirlenmesi ve mekânsal planlama ve uygulamalarının gerçekleştirilmesinde, iyi bir yönetim sürecinin nasıl kurulması gerektiğinin tartışılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda ilk aşamada, karmaşık sistemler ve mekânsal planlamada yönetim kavramları ele alınmıştır. İkinci aşamada, mevcut yazın taraması ve çeşitli kurumların arşiv araştırmalarından faydalanılarak, AOÇ'nin 1925-2022 yılları arasında geçirdiği dönüşüm süreci, tarihsel, mekânsal, yasal ve yönetsel açıdan gerçekleşen kırılma noktaları üzerinden üç farklı dönemde incelenmiştir. Her bir dönemde alanla ilgili devir/satış mevzuatları, kiralama faaliyetleri gibi arazilerin elden çıkarılmasına ilişkin uygulamalar, imar planları, plan değişiklikleri, sit kararı değişiklikleri, kentsel dönüşüm ve yenileme alanı ilan edilme kararları ile mekânsal müdahaleler, bu müdahalelere katkıda bulunan aktörler ve yaşanan dönüşümler irdelenmiştir. Üçüncü ve son aşamada ise, AOÇ'nin mekânsal gelişimine ve dönüşümüne yönelik karar süreçlerinde nasıl bir yönetim yaklaşımı geliştirilmesi gerektiğine ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Kentsel politika, Mekânsal planlama, Karmaşıklık kuramı, Yönetişim, Katılım, Atatürk Orman Çiftliği, Ankara

Abstract

The aim of this study is to discuss how an effective governance process should be established for Atatürk Forest Farm's (AFF) urban policies, spatial planning, and the implementation thereof. The first stage of the process is to discuss complex systems and governance concepts in spatial planning. In the second stage, the transformation process of AFF between 1925 and 2022 was analyzed in three different periods through considering existing literature and the archival research of various institutions in terms of key historical, spatial, legal, and administrative matters. In each period, a number of practices were examined, namely: transfer/sale legislation related to the area; practices, such as leasing activities, zoning plans, and planning changes regarding the disposal of land; decisions

related to protected areas and urban transformation; spatial interventions made regarding renewal areas; and actors contributing to these interventions and the transformations experienced. In the third and final stage, solutions are proposed for how a decision process approach should be developed for the effective governance in the spatial development and transformation of AFF.

Keywords: Urban policies, Spatial planning, Complexity theory, Governance, Participation, Atatürk Forest Farm, Ankara

Giriş

Kentsel mekânların sosyoekonomik ve mekânsal gelişimine yönelik kararların alınması ve alanla bağlantılı kentsel politikaların oluşturulması aşamalarında farklı karar verici aktörler ve uygulayıcılar tarafından hukuki ve fiziksel müdahaleler yapılmakta, bu da kentsel mekânların planlanmasında yönetimsel sorunların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ), Atatürk tarafından savaş koşullarından çıkmış bir ülkenin kendi kendini besleyebilmesi için modern tarım ve tarıma dayalı sanayinin gelişimine katkı sağlayacak önemli bir model olarak oluşturulmuştur. Çiftliğin üretim ve yönetim yapısı, tüm dünyaya örnek olan ve kooperatifler aracılığıyla örgütlenmiş üreticiler ile bu üreticilerin ürünlerini tüketen toplumla birlikte, kentten sosyal yaşamına, ekonomik gelişimine ve kentsel çevrenin yapılandırılmasına dair önemli bir sembol hâline gelmiştir. Bu kentsel mekân, zaman içerisinde değişen yönetimler nedeniyle çoğu kez yönetsel ve mekânsal dönüşümlere uğramış, Atatürk'ün korunmasını ve kuruluş amaçları çerçevesinde işletilmesini şart koyan vasiyetnamesinden farklı işlemlere çevrilerek, Atatürk'ün ölümünden günümüze kadar toprak kaybına maruz kalmıştır. Özellikle 2000'li yıllarda bu değişim ve dönüşüm ivme kazanmış, neoliberal politikaların da etkisiyle AOÇ, yönetimler ve çeşitli diğer aktörler tarafından kentsel gelişme için bir rezerv alan olarak görülmeye ve kullanılmaya başlanmıştır. AOÇ'nin olumsuz olarak nitelendirilebilecek bu dönüşümün nedeni, mekânsal planlama süreçlerinde yönetim çerçevesinde katılım mekanizmalarının iyi işletilmemesidir.

Bu çalışmada kentsel mekânların mekânsal planlanması ve uygulamalarında nasıl bir yönetim süreci izlenmesi gerektiğine ilişkin cevap, karmaşık sistemlere yönelik yaklaşımlar üzerinden irdelenecektir.

Tekeli, (1996, s. 52-53) yönetimi, "toplumdaki aktörlere ortaklar olarak bakan ve toplumdaki ekonomik, siyasal ve toplumsal aktörlerin etkileşiminden doğan bir

yönlendirme ve denetleme kalıbı ve değişik aktörlerin etkileşiminin ortaya çıkardığı bir süreç" olarak tanımlamaktadır. Sosyal bilimlerde araştırma konusunun farklı bakış açılarıyla ele alınmasına ilişkin kuramsal bir altlık oluşturarak çözülmesi istenen sorunlara karşı analitik yöntemler sunulmasına katkı sağlayan karmaşıklık kuramı, mekânsal kararların üretilmesi aşamasında kurulacak yönetim sistemine de özgün bir boyut getirecektir. Karmaşıklık kuramı, herhangi bir sistemde yer alan dinamiklerin birbirleri ile veya çevreyle olan etkileşimi sonucunda doğrusal olmayan ve tahmin edilemeyen sonuçların araştırılmasını içermektedir.

Günümüzde artan küreselleşme ile birlikte bireylerin, kurumların ve diğer tüzel kişilerin birbirleri ve çevreyle olan etkileşimleri, açıklanması güç belirsizlikler getirmektedir. Belirsizlik bağlamında, bilimin doğrusal modelinin sorgulanması sadece bilimin üretebileceği eksik bilgiden kaynaklanmamakta ancak aynı zamanda sosyal ve politik tehditler nedeniyle kararların faydayı en yükseğe çıkarmaya yönelik olarak rasyonel şekilde alınmaması sebebiyledir. Stirling'in (2003) açık nedensellik ve öngörülemezliğe başvurması, yönetim ve kamu politikaları alanına karmaşıklık kuramını davet etmekte, bu da pek çok yazarı karmaşıklık uygulamalarını incelemeye yöneltmektedir (Strand, 2002; Morçöl, 2013). Karmaşıklık genellikle basitliğin zıttı olarak görülmekte ve indirgemecilik, determinizm, öngörülebilirlik ve tek nedensellik bakış açılarıyla yönetilecek sistemin araçsal anlayışına bir eleştiri olarak ortaya konulmaktadır. Buradaki temel amaç, sınırlı ve çelişkili bilginin karar vermedeki etkilerini eleştirel bir şekilde yeniden düşünmenin bir yolu olarak karmaşıklığın ilişkisel anlayışını temel almaktır. Karar verme süreçlerinde ilişkisellik, etkili olabilecek tüm aktörlerin kendi etki alanları kadar katılımının olduğu, iyi bir yönetim yapısının kurulmasıyla mümkün olacaktır. Bu şekilde kurulacak yönetim çerçevesi, kentsel mekânlara ilişkin kamu yararının gözetildiği yeni yaklaşımların ortaya konulması veya politikaların üretilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu kapsamda çalışmada, AOC'nin sosyoekonomik ve mekânsal gelişimine yönelik kararların alınması ve alanla bağlantılı kentsel politikaların oluşturulmasında gerekli olan yönetim sürecinin tanımlanmasına ilişkin, ilk olarak yönetim ve mekânsal planlamada yönetim kavramları ile karmaşıklık kuramının yönetim sürecine katkıları ele alındıktan sonra, AOC'nin tarihsel, mekânsal yasal ve yönetsel açıdan geçirdiği dönüşüm süreçleri irdelenmektedir. Son kısımda ise bu bilgiler ışığında AOC'nin planlanması aşamasında nasıl bir yönetim yaklaşımının oluşturulması gerektiğine ilişkin çözüm önerileri getirilmektedir.

Mekânsal Planlamada Yönetişim ve Karmaşıklık Kuramının Yönetişim Sürecine Katkıları

Yönetişim kavramı, 1990'lı yıllardan sonra dünyada yoğun bir biçimde yaşanan küreselleşme ve neoliberalizmin etkisiyle sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik ve teknolojik alanlarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak, kamu yönetimi anlayışında da değişimlerin yaşanması sonucu ortaya çıkmıştır. Cope ve diğerlerine göre (1997), yönetim, birbirleriyle uyumlu veya karşıt çıkarlara sahip çatışma hâlindeki aktörleri içine alan ve farklı alanları organize eden bir süreci içermektedir. Öte yandan Kooiman (1993), yönetişimin, tüm ilgili aktörlerin birbirleriyle etkileşen girişimlerinin ortak bir sonucu olarak, sosyopolitik sistemlerde ortaya çıkan bir düzen olduğunu; Stoker (1998) ise kolektif eylem ve işlemlere katılan aktörler ve kurumlar arasında karşılıklı güç bağımlılığını ifade eden, kendi kendini yöneten özerk aktörler ağına ilişkin bir kavram olduğunu tanımlamaktadır. Yönetişim mekanizmasında, devletin belirleyici tek taraflı bir özne olarak tanımlanmadığı, yerel, ulusal ve uluslararası aktörlerin dâhil edildiği ve farklı sektörler ve aktörler arasında gücün dağıtıldığı bir sistem yaratılmaya çalışılmaktadır (Çukurçayır ve diğ., 2012; Erkan ve diğ., 2020). Bu sistemle birlikte; yöneten ile yönetilen arasındaki uçurumun ortadan kalkması, çoklu aktör yapısının kurulması, halkın mümkün olan her alanda ve biçimde karar alma süreçlerine katılımının sağlanması amaçlanmaktadır (Ökmen ve Görmez, 2009).

Bir toplumda siyasetin içinde aktif bir şekilde yer alabilen, kendilerini temsil edebilen ve katılım mekanizmalarına müzakereci kimliğiyle dâhil olabilen yurttaşlar "aktif yurttaş" olarak isimlendirilirken, müzakereler yapılmaksızın karar verme yetkisinin liderlerde olduğu bir toplumda karar verme süreçlerine dâhil olamayan yurttaşlar

ise "pasif yurttaş" olarak isimlendirilmektedir. Pasif yurttaşlardan oluşan bir demokrasideki planlama anlayışında, yurttaşlar plan yapım sürecine müdahil olamadıkları için kenti ve toplumu anlamaya çalışan planlama yerine sosyal ve ekonomik unsurların göz ardı edildiği fiziksel bir planlama meydana gelmektedir. Örneğin Türkiye'de, planlama ile ilgili kurum ve kuruluşlarda plan askısının yapıldığı zaman dilimi olan bir ay içerisinde, pasif yurttaşlar imar planında kendi mülkiyet haklarını ilgilendiren bir durum varsa onun üzerinden tartışma yürütmektedir. Diğer bir deyişle bu yurttaşların planlama sürecine katılımı, plan yapımı sonrasındaki aşamada mümkün olmaktadır (Belge, 2020).

Ülkemizde mevzuatta her ne kadar planlama sürecinin daha demokratik olması adına katılım konusuna vurgu yapılarak güncellemeler yapılsa da bu güncellemeler uygulamayı yönlendirmede yetersiz kalmaktadır. Çünkü piyasa mekanizmalarına koşulsuz bağlılık, kentsel rantlar ve bunların siyaset üzerindeki belirleyiciliği, katılımın mekânsal yansımalarını yok etmektedir. Ayrıca Türkiye'de karar alma süreçlerinde siyasi otorite tek bir aktör olarak hâkim olduğu için karar almada yeni aktörlerin katılımı tercih edilmemektedir. Ancak karar almada hükümet dışından bir aktörün katılması gereken bir durum olursa, yöneticiler o aktörün hükümet ile iş birliği içinde olmasını ve alınacak kararları etkileyecek bir güce sahip olmamasını tercih etmektedir (Haktankaçmaz, 2004).

Mekânsal planlama çerçevesinde karar verme süreçlerinin kapalı sistemlerde gerçekleşmesi, halkın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımını sağlayacak mekanizmaları devre dışı bırakmakta ve karmaşık yapıda olan mevcut düzendeki planlama ve planlamaya esas uygulamalarda belirsizliklere yol açmaktadır. Bu durum, mekânsal planlama ve bu kapsamda oluşturulacak yönetim modellerinde kuramsal yaklaşımlar sunmasına imkân veren "karmaşıklık kuramı"na (*complexity theory*) olan ilgiyi artırmaktadır. Karmaşıklık kuramı ve karmaşık sistemler, siyasa süreçlerinin değişik boyutlarının anlaşılması, politikaların geliştirilmesi ve uygulama süreçleri ile ilgili sorunlara çözüm bulunmasında birçok kuramsal ve pratik araç sunmaktadır (Özer ve Şeker, 2013).

Karmaşıklık, kritik biçimde birbiriyle etkileşen bileşenlerin potansiyel olarak gelişen sistem özellikleri hiyerarşisini sergileyen bir yapılanma oluşturmak için kendiliğinden organize olan bir sistem olarak tanımlanmaktadır

(Lucas, 2004). Doğrusal, merkezî kontrolleri olmayan ve basit çalışma kurallarının bulunduğu ağların, karmaşık kolektif davranışlara ve evrim yoluyla adaptasyona yol açtığı sistemler ise karmaşık sistemler olarak isimlendirilmektedir. Kooiman (1993)'ın "günümüz dünyasında hiçbir kamusal ya da özel aktörün toplumun gittikçe karmaşıklaşan ve dinamik sorunlarını tek başına çözebilme kapasitesinin olmadığı" ve Torfing ve diğerlerinin (2012) "kamusal kuruluşların yetmezliği ve aktörlerin çoğalmasının yönetim kavramlaştırmasını zorunlu kıldığı" görüşleri, yönetişimin karmaşık kuramı ile bağlantılı olduğunu vurgular niteliktedir.

Kentsel politika ve stratejilerinin üretiminden sorumlu olan hükümetler (siyasi otorite), kent yöneticileri (yerel yönetimler) ile mekâna müdahale eden plancıların, paydaşların katılımının olduğu çok aktörlü yapı içerisinde ele alınarak yönetişim sistemleri içinde o paydaşların etkileşimleriyle meydana gelecek davranışlara uyum sağlanması ve aktörler arası ilişki ağlarının kendi kendine örgütlenmesi, kentsel alanlarda kamu yararı çerçevesinde yeni yaklaşımların ortaya konulması veya politikaların üretilmesi açısından önem taşımaktadır.

Çalışmaya konu olan AOC, güçlü olarak nitelenen karar verici aktörlerin merkez konumunda yer alarak alanın yönetsel süreçleri ve mekânsal değişimleri konusunda tek taraflı ve belirleyici rol oynadığı bir alandır. Bu alana ilişkin üretilen kentsel politikalar, neoliberal politikaların etkisinde ve kestirilemeyen anlık kararlar üzerine temellendirilmektedir. AOC'nin dönüşüm süreci irdelendikten sonra alanın geleceğine ilişkin kararların nasıl bir ortamda oluşturulacağı konusu, karmaşıklık kuramının yönetişime sağladığı katkılar üzerinden ele alınacaktır.

Atatürk Orman Çiftliği'nin Dönüşüm Süreci

Kuruluşunun ilk yıllarında Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli sorunlarından birisi iktisadi sorunlar olmuş ve savaşın bıraktığı izler üretim araçları ve işgücü olanaklarını sınırlayarak ülkenin geçim kaynağı olan tarım sektörünü yaralamıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün, ekonomiyi dışa bağımlılığı yüksek özelliğinden kurtarıp bağımsız ve ekonomik anlamda kendi kendine yeten bir ülke oluşturma çabaları sürecinde, Ankara merkezli bir demiryolu ağının tüm Anadolu'yu sarak iç pazar bütünlüğünün elde edilmesi ve bu demiryolları ağının yakınlarında kurulan sanayi girişimleri ile ülkede üretim ağının kurulması kararları, Ankara'ya özel bir önem atfetmiştir (Tekeli, 2000).

Mustafa Kemal Atatürk, 1923 yılında başkent ilan edilen Ankara'nın sürekli olarak gelişeceğini öngörmüş, kent ile bütünleşecek ve kentin tarımsal ihtiyaçlarını karşılayacak bir kır-kent modeli olan AOC'yi kurmuştur. AOC'nin kuruluş felsefesine etki eden olayların başında 17 Şubat 1923'te toplanan ve 16 gün süren İzmir İktisat Kongresi bulunmaktadır. Bu kongrede sanayici, tüccar, işçi ve çiftçi olmak üzere dört grup temsilciden, çiftçi grubunun isteklerinin başında, köylülere ve çiftçilere teorik ve uygulamalı tarımın öğretileceği çiftliklerin açılmasının gerekliliği gelmektedir (Aykanat, 2007; Aycı, 2017). Çağatay Keskinok'a (2016) göre "Atatürk'ün kongreye sunduğu devlet çiftlikleri projesinin hükümetin bir programı olarak uygulanması isteği, Kongre'nin, ekonominin kendi kuralları ile işlemesi gerektiği düşüncesine ters düştüğü için muhalefetle karşılaşmış, o nedenle Atatürk, devlet çiftlikleri projesini kendi kişisel girişimi olarak başlatmıştır" (Aycı, 2017, s.25'te aktarıldığı gibi).

AOC modeli kuruluş döneminde ziraat ile ilgili kapsamlı kalkınma politikasının bir ürünü olarak mekâna yansımış ve yeni kurulan bir ülkenin iktisadi ve mekânsal zincirinin önemli bir halkası olmuştur. Ayrıca o dönemde meydana gelen 1929 dünya ekonomik krizi ile mücadelede iktisadi ve mekânsal anlamda önemli bir örnek olmuştur. Oluşturulan bu çiftlik modeli ile toplumun tarımda modern tekniklerle tanıştığı, hayvancılığın ve bağıcılığın geliştirildiği, iklim koşullarına uygun tarım türlerinin çeşitliliğinin ve verimliliğinin araştırıldığı, kooperatifçiliğin yaygınlaştırıldığı ve ürünlerin doğrudan halka satıldığı bir kırsal kalkınma yaratılması amaçlanmıştır.

AOC, Atatürk'ün 1925 ile 1937 yılları arasında Balgat, Ahimesut, Çakırlar, Macun, Güvercinlik, Yağmurbaba, Aydos Yaylası gibi arazileri satın almalarla gerçekleştirdiği 102 bin dekar arazi üzerine kurulmuştur. Atatürk ölümünden önce, tasarrufu altında bulunan AOC arazilerini 11.06.1937 tarihli bağış mektubu ile şartlı olarak hazineye bağışlamıştır. Atatürk, bağış mektubunda; Çiftlikte ıslahı çok zor olarak nitelenen arazilerde önemli ve olumlu çalışmaların yapıldığını, tarım ve hayvancılık ürünleri ile ziraat alanında en yeni tarım ve işletmecilik tekniklerinin uygulandığını, örnek tesislerde çevre civarlarda faaliyet gösteren çiftçilerin eğitildiğini ve geniş bir alanın ağaçlandırılıp düzenlenerek herkesin yararlanabileceği bir mesire yeri durumuna getirildiğini ifade etmiştir (Sayıştay Denetim Raporu, 2014).

"AOC hazineye bağışlanmasının ardından günümüze kadar iki temel sorunla karşılaşmıştır: Kuruluş amaçla-

rından saptırılması ve devlet eliyle arazilerin sahiplilik biçiminin değiştirilmesi” (Özdemir, 2022). Çiftliğin kuruluş kanunu niteliği taşıyan “Atatürk Orman Çiftliği Kanunu” ile arazilerin kuruluş amaçlarına uygun olarak yönetilmesi ve arazi kayıplarının engellenmesi hedeflenmiş olsa da, Çiftliğin yönetim stratejisi ve idari yapısı, Ankara kentinin nüfus artışına bağlı olarak büyümesi nedeniyle şehir merkezi içerisinde kalması gibi faktörlerden dolayı Çiftlik, kentleşme baskısına dayanamamış ve farklı kullanımlara dönüşerek hızla küçülmeye başlamıştır. “AOÇ'nin, Ankara'nın başkent ilan edildiği dönem sonrasında, tarihsel süreçte batıya doğru büyüyen kent ile ilişkisi mekânsal anlamda dönüşümünü etkilemiştir: Ankara tarihsel süreçte batı ekseninde büyürken iki büyük alanla karşılaşmıştır. Bu alanlardan birisi AOÇ, diğeri ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi olmuştur” (Tekeli, 2015, Aycı, 2018, s. 510'da aktarıldığı gibi).

AOÇ'nin kaderini belirleyen ve kırılma noktaları olarak da tanımlanabilecek olayları Aycı (2017), yönetim şekli değişimlerine göre üç farklı dönem olarak sınıflandırmaktadır (Tablo 1). Birinci dönem Atatürk'ün tek irade olarak yönettiği 1925-1937 arasını, ikinci dönem askeri darbe, serbest piyasa ekonomisi ve neoliberal politikaları benimseyen yönetimlerin baskısı altında devlet eliyle yönetildiği 1938-2006 yılları arasını ve üçüncü dönem ise yasalar aracılığıyla sınırsız yetkilerin verildiği yerel ve merkezî yönetimlere aktarılarak yönetildiği 2006 yılı ve sonrasında kapsamaktadır.

Birinci Dönem (1925-1937): Tek İrade Olarak Yönetilmesi

1925-1937 yılları arasında Atatürk, devlet çiftlikleri sisteminin bir parçası olarak AOÇ'yi “tek irade” olarak

yönetmiş ve kent içerisinde halkın tarımsal ihtiyacını karşılamaya yönelik bir çiftlik yönetimini benimsemiştir. AOÇ'nin Ziraat Fakültesi öğrencilerine staj imkânı sağlama, modern tarım makinelerinin topluma tanıtılması, modern tohumlama yöntemlerinin araştırılması ile topluma hizmet etmesi Atatürk'ün yönetim sürecinde kamunun yararına hizmet eden politikalarla yönetildiğinin göstergesidir (Aycı, 2017).

O dönemde Ankara kentinin kolektif hafızasında AOÇ, sahip olduğu değerler açısından geçmiş ile geleceği birbirine bağlayan anlamlı bir mekân görünümüne sahiptir. AOÇ üzerinde yapılmış araştırmalardan AOÇ'nin mekânsal olarak tanımlanmasında farklı disiplinlerin farklı bakış açılarını yansıttıkları görülmektedir: Modernite proje mekânı, sosyalleşme mekânı, tarım mekânı, kamusal açık alan mekânı, kültürel peyzaj mekânı gibi.

Atatürk, Çiftliğin üretim, barınma ve eğlence gereksinimlerinin bir arada yer aldığı, halka erişilebilir modern bir yerleşke olarak planlanmasını istemiştir. Çiftliğin planlı gelişimi 1934 tarihli Egli tasarımı ile başlamış, ardından Jansen planlaması ve Jansen-Egli iş birliği ile sürdürülmüş ve tamamlanmıştır (Alpagut, 2017). Açık yeşil alan kurgusunda kullanılan süreklilik ilkesi, Çiftliği çevreleyen tepelerin ağaçlandırılması yoluyla desteklenmesi ve silüet ile bağlarının kurulması Jansen'in plandaki başlıca amaçları olmuştur (Çavdar Sert, 2017). Kentsel sağlığın yeşil alan ile sağlanabileceğini ilke edinen Jansen AOÇ'yi Gençlik Parkı ile başlayan 19 Mayıs Stadyumu, Ziraat Fakültesi yerleşkesi ve Hipodrom ile devam eden yeşil kuşağın bir parçası olarak planlamıştır. Zaman içerisinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe ve Bilkent üniversiteleri kurularak Ankara kentinin doğusun-

Tablo 1. Dönemsel Olarak AOÇ Yönetim Şekli

Zaman Aralığı	Yönetim Şekli	
Birinci Dönem (1925-1937)	Tek irade olarak Atatürk tarafından yönetilmesi	
İkinci Dönem (1938-2006)	1938-1950	Devlet Ziraat İşletmeleri kurumuna bağlı olarak devlet eliyle yönetilmesi
	1951-1960	Serbest piyasa ekonomisi etkisi altında Tarım Bakanlığına bağlı tüzel kişilik olarak yönetilmesi
	1961-1980	Askeri yönetimce Tarım Bakanlığına bağlı tüzel kişilik olarak yönetilmesi
	1981-2006	Neoliberalizm etkisi altında Tarım Bakanlığına bağlı tüzel kişilik olarak yönetilmesi
Üçüncü Dönem (2006 yılı ve sonrası)	Neoliberalizm etkisi altında Tarım Bakanlığına bağlı tüzel kişilik olarak yetkilerin yerel ve merkezî yönetimlere aktarılarak yönetilmesi	

Kaynak: Aycı, 2017.

dan batısına kadar uzanan kesiminde yer alan AOÇ ile bir koridor sağlayarak şehrin akciğerleri olma özelliğini kazanmıştır. Bu durum AOÇ'de ekolojik mekân etkisini yaratmaktadır.

İkinci Dönem (1938-2006): Devlet Eliyle Yönetilmesi, Arazi Kayıplarının Başlaması

Atatürk, 1937 yılında ölümünden önce, bağış mektubuyla AOÇ'nin kamunun hizmetine sunulmasını vasiyet ederek Çiftlik arazilerini hazineye devretmiş ve sonrasında Çiftlik, 13.01.1938 tarihli 3308 sayılı "Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Hakkında Kanunu" ile Gazi Orman Çiftliği (GOÇ) adı altında Devlet Ziraat İşletmeleri kurumuna bağlanmış ve 1938 yılından itibaren devlet eliyle yönetilmeye başlanmıştır. Bu durum AOÇ'nin yönetim şeklinde önemli bir kırılma noktası olmuştur.

Atatürk'ün ülkenin 1929 ekonomik buhranının olumsuz etkilerinden korumak amacıyla 1932 yılı sonrasında devletçilik politikalarına ağırlık verilmesini desteklemesi, sanayi sektörüne ilişkin girişimleri artırmıştır. Buna ilişkin olarak 3308 Sayılı Kanun'la kurulan Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumunun aldığı "Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu (DZİK) İdare Meclisi" kararları aracılığıyla 1938-1950 arasında uçak fabrikası, tohum ıslahı istasyonu, mensucat sanayi ve bira fabrikası gibi sanayi yapılarının kurulması için AOÇ alanından araziler sağlanmıştır (Sayıştay Denetim Raporu, 2014). Bu durum Çiftlik alanında farklı işlevlerin yer seçimine izin vermekte, ancak alan üzerinde yapılan uygulamalar, AOÇ'nin büyümesi ve ülke ekonomisinin kalkınması için önemli iktisadi politikaların yansımaları olarak görülmektedir.

13.06.1949 tarihli 5453 sayılı "Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Görev ve Kuruluş Kanunu" ile 01.03.1950 yılında Devlet Ziraat İşletmeleri kurumu kapatılmış ve GOÇ arazileri Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü bünyesine alınmıştır. Bu Kanun ile GOÇ'e kimlik kazandırılması ve yönetsel çerçevede çiftliğin korunarak yönetilmesi amaçlanmıştır. 24.03.1950 tarihinde çıkarılan ve hâlen yürürlükte olan 5659 sayılı "Atatürk Orman Çiftliği Kuruluş Kanunu" ile GOÇ, Atatürk Orman Çiftliği adı altında yeni bir statüye kavuşturulmuş ve Tarım Bakanlığına bağlı tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş olan AOÇ Müdürlüğüne çevrilmiştir.

5659 sayılı Kanunun 1. maddesinde Çiftliğin işletilmesinde oluşturulacak esasların Tarım Bakanlığınca belirleneceği ve 2. maddesinde AOÇ Müdürlüğü teşkilat yapısı-

nın müdür, müdür yardımcısı, umumi ziraat işleri, bağ, bahçe kültürleri ve ağaçlandırma işleri, hayvancılık ve hayvanat bahçesi işleri, ziraat sanatları işleri, ticaret, idare ve levazım işleri ile hesap işleri olmak üzere altı şeflik ve bir hukuk işleri servisinden oluşacağı ifade edilmiştir. 18.07.1984 tarihli ve 84/8360 sayılı mülga Bakanlar Kurulu kararı ile de Kanunda belirtilen şeflikler müdürlük kadrolarına çevrilmiştir (Sayıştay Denetim Raporu, 2014).

102 bin dönümlük AOÇ alanının Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen amaçların dışındaki çeşitli kullanımlarına, Atatürk'ün ölümünden bugüne kadar yapılan yasal düzenlemeler ve alınan idari kararlarla olanak sağlanmıştır. AOÇ, Hazineye bağışlanmasından günümüze kadar geçen süreçte eksiksiz bir plana sahip olamamış, kuruluş amaçlarına uygun olarak yönetilememiş ve çok yönlü saldırılardan korunamamıştır (Demirtaş, 2012).

24.03.1950 tarihli 5659 sayılı AOÇ kuruluş yasasında Çiftliğin kuruluş amaçları dışında kullanımını engelleyecek maddelere yer verilmemiştir. Aynı Kanunun 9. maddesinde "Müdürlüğün bütün malları devlet malı hükmündedir. Bu mallar aleyhinde suç isleyenler devlet malları aleyhine suç isleyenler gibi ceza görür" ve 10. maddesinde "Atatürk Orman Çiftliği'nin bu kanunun yayımı tarihindeki sınırları içinde bulunan gayrimenkullerin gerçek ve tüzel kişilere devir ve temlik ve kamulaştırması özel bir kanunla izin alınmasına bağlıdır" şeklinde yer alan hükümleri ile AOÇ taşınmazlarının korunması amaçlansa da zaman içerisinde arazilerin büyük bir kısmı yitirilmiştir.

5659 sayılı yasaya rağmen yasanın çıkarıldığı dönemdeki iktisat politikaları ve tarım politikaları nedeniyle Çiftlik'in kuruluş düşüncesinin önemsizleştirilmesiyle birlikte AOÇ'nin arazisi özel yasalar yoluyla talana uğramıştır (Keskinok, 2000). Kamu kurum ve kuruluşlarının isteği doğrultusunda AOÇ arazilerinin devredilmesinin önünü açan bu özel yasalar incelendiğinde bazı yasalarda parsel ve miktarların açıkça belirtildiği, bazılarında ise yalnızca bölge tanımı yapılarak parsel bilgisinin verilmemesi ve devredilecek miktarda belirtilmeyerek "yeterince" tanımı kullanılarak adeta geçiştirildiği görülmektedir (Kılıç ve Seylam, 2000). Özellikle askeri yönetim arazilerin büyük bir çoğunluğunun MSB'ye devredilmesini sağlayarak AOÇ'nin parçalanmasında en büyük rolü oynayan aktör olmuştur. Ardından siyasi otorite tarafından farklı fonksiyonlarda kullanılmak üzere kamu ve özel kuruluşlara devirlerin sağlanmasına yönelik yasalar

çıkarılmıştır. 5659 sayılı yasanın 9. ve 10. maddelerine dayandırılarak çıkartılan 6000, 6238, 6947, 7310, 2015 ve 2823 sayılı yasalar ile AOÇ arazilerinin küçültülmesi devam etmiştir.

1938 yılından 2006 yılı kadarki süreç içerisinde tutanak, DZİK yönetim kurulu kararları, özel yasalar, kiralama, protokol, yasadışı/protokolsüz ve mahkeme kararları olmak üzere yedi farklı yöntemle AOÇ arazilerinde küçültmeye gidilmiştir (Tablo 2).

AOÇ arazileri üzerinde 1938 ile 2006 yılları arasında gerçekleştirilen toplam arazi kaybı 25.445.938 m² olup, toplam arazinin (55.539.000 m²) %45.82'ine denk gelmektedir.

1938 yılından sonra zaman içerisinde AOÇ'ye farklı mekân kimlikleri dayatılmıştır. 1950'li yıllarda Yücel-Uybadin planında AOÇ boş bir alan olarak görülmüş ve alanla ilgili net kararlar alınmamıştır. Bu yaklaşımın yapılaşma baskısı altında kalan AOÇ'nin kentin altyapı

Tablo 2. Arazi Kayıpları

Arazi Kaybı Şekli	Kanun Dayanağı	Kaybedilen Alan Büyüklüğü	Toplam Arazi Büyüklüğüne Oranı (%) ¹
DZİK yönetim kurulu kararları ile yapılan devir/satış	13.01.1938 tarihli 3308 sayılı yasa	7.371.877 m ²	13.27
Özel kanunlar ile yapılan devir/satış	06.07.1939 tarihli 3697 sayılı yasa	49.940 m ²	0.09
	24.03.1950 tarihli 5659 sayılı yasa	962.689 m ²	1.73
	05.01.1953 tarihli 6000 sayılı yasa	195.102 m ²	0.35
	29.01.1954 tarihli 6238 sayılı yasa	9.144.369 m ²	16.46
	17.04.1957 tarihli 6947 sayılı yasa	1.067.291 m ²	1.92
	29.05.1959 tarihli 7310 sayılı yasa	944.045 m ²	1.70
	19.06.1976 tarihli 2015 sayılı yasa	167.500 m ²	0.30
	06.11.1981 tarihli 2549 sayılı yasa	536.124 m ²	0.97
	24.05.1983 tarihli 2823 sayılı yasa	1.800.737 m ²	3.24
Kiralama	24.03.1950 tarihli 5659 sayılı yasa ve 30.07.1998 tarihli 23418 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan yönetmelik	2.749.851 m ²	4.95
1974-1986 yılı arası alınan değişik tarihli mahkeme kararları		42.748 m ²	0.08
Protokol (AŞTİ ve civarındaki yollar-1995)	Mülga Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan protokol	412.165 m ²	0.74
Protokolsüz devir (Bir parti liderine anıt mezar yapımı için ayrılan alan-1997)	06.04.1997 tarih ve 97/9258 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı	Yaklaşık ² 1.500 m ²	<0.01 (0.003)
Toplam		25.445.938 m²	45.82

Kaynak: Sayıştay Denetim Raporu, 2014.

1 1925-1937 yılları arasında Atatürk tarafından satın alınmasıyla AOÇ arazisine dâhil edilen Çubuk ilçesindeki Aydos Yaylası ve çoban evi (46.461.000 m²) hariç tutulup, geriye kalan 55.539.000 m²lik bölge, toplam alan büyüklüğü olarak kabul edilmiş ve kaybedilen alan büyüklüğündeki m² verileri kullanılarak oranlama yapılmıştır.

2 Alan büyüklüğü verisine ulaşılamadığından Google Earth üzerinden tahmini büyüklük hesaplanmıştır.

ve üstyapı gereksinimleri yüzünden parçalanmasında önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.

1970'li yıllarda hazırlanan 1990 Nazım Planı ile kentte yaşanan hava kirliliğinin engellenmesi için AOÇ'nin yeşil koridorun bir parçası olarak korunması gerektiği fikri ortaya konulmuşsa da arazi bütünlüğü sağlanamamıştır. Çünkü bu plan ile Ankara'nın gelişme aksı güneybatı olarak belirlenmiş ve bu aks üzerinde kalan AOÇ'nin fonksiyonu net olarak tanımlanmamıştır. Fonksiyon tanımsızlığı sonucu AOÇ alanı, kuruluş fonksiyonu tarımsal üretim ve ilk planlama fonksiyonu olan yeşil kuşaktan, serbest piyasa ekonomisi ve neoliberal politikaların olumsuz etkisinde kalarak zaman içerisinde askeri yönetim ve siyasi idare tarafından kentsel rezerv işlevine dönüştürülmüştür.

Bu dönemde AOÇ arazisi, kent içerisinde bulunan ve belli bir işleve sahip olan bir kentsel alan olarak değil, yapılaşmanın önünde engel oluşturan kısıtlayıcı bir açık alan olarak algılanmaya başlamıştır (Atak ve Şahin, 2004). Bu sebeple arazi, Ankara'nın kentsel gelişmesiyle birlikte farklı fonksiyonlarda kullanılmak üzere kamu ve özel kuruluşlar için rezerv alan olarak görülmüştür. 2023 Başkent Ankara Plan Raporu'nda, AOÇ arazisinden kopartılarak yapılan toptancı hali, traktör, çimento, fişek fabrikaları, TMO silosu, marşandiz garı atölye ve depoları, askerî tesisleri ile konut kooperatifleri alanlarının, çiftliğin bütünlüğünü bozan yapılaşmalar olduğu ifade edilmiştir. Çiftlik, 2000'li yıllardan sonra ise neoliberal politikaların etkisiyle öne çıkan inşaat sektörü içerisinde hem yönetimler hem de özel sektörlerce rant ve çekim mekânı hâline gelmiştir (Kimyon ve Serter, 2015).

1998 yılında sit alanı olarak tescillenerek AOÇ'ye koruma alanı işlevi kazandırılmaya çalışılmıştır. Atatürk'ün halka miras bıraktığı AOÇ arazilerinin kuruluş amaçlarına uygun olarak kullanılmamasının önüne geçilebilmesi için mülga Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 07.05.1998 günlü ve 5742 sayılı kararıyla sit alanı ilan edilmiştir. Ancak bu karar da Çiftliğin bütünlüğünü korumaya yetmemiştir.

AOÇ, kentin plan tarihi içinde gelişmelerden payını almıştır. Özellikle tarım işletmesi olarak kurum tarihine geçen AOÇ'nin, aslında üzerine titrenerek korunması gerekirken pek korunamamış olduğu bir gerçektir (Ülkenli, 2017).

Üçüncü Dönem (2006 Yılı ve Sonrası): Yetkilerin Yerel ve Merkezî İdarelere Aktarılarak Yönetilmesi

AOÇ Müdürlüğü teşkilat yapısı 2006 sonrasında bazı değişikliklere uğramıştır. Önce 01.07.2011 tarihli ve 2011/1982 sayılı mülga Bakanlar Kurulu kararı ile Bağ Bahçe Kültürleri Müdürlüğü, Tarla Kültürleri Müdürlüğü, Atölyeler Müdürlüğü ile Personel Eğitim Müdürlüğü kapatılmış ve Bitkisel Üretim Müdürlüğü, Personel ve İdari İşler Müdürlüğü ile Halkla İlişkiler ve Pazarlama Müdürlüğü kurulmuştur. Daha sonra 15.07.2018 tarihli 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 71. maddesi ile Müdür, Müdür Yardımcısı, Bitkisel Üretim, Süt Fabrikası, Personel ve Destek Hizmetleri, Ticaret, Halkla İlişkiler ve Pazarlama, Muhasebe ve Mali İşler ile Meyvesuyu ve Bal Fabrikası olmak üzere 7 adet Müdürlük ve Hukuk Müşavirliğinden meydana gelen bugünkü teşkilat yapısını oluşturmuştur (Sayıştay Denetim Raporu, 2014).

AOÇ Müdürlüğü içerisinde yer alan alt müdürlüklerin görev tanımları 1950 yılında yürürlüğe giren AOÇ kuruluş kanunu ile tanımlanmış, ancak mülga Bakanlar Kurulu kararları ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeni eklenen müdürlüklerin görev tanımları yapılmamıştır. Yani AOÇ Müdürlüğü 70 yıl önce kanun ile belirlenen yönetim stratejisi üzerinden yönetilmekte ve günümüz koşullarına uygun olmayan görev tanımları ile müdürlüğün çiftlik üzerindeki yönetsel rolü çok etkili olamamaktadır. Tarım Bakanlığı içinde özerk bir Çiftlik Yönetimi oluşturulduğu belirtilmesine karşın, kendinin yeterli mali kaynaktan yoksun olması, bürokratik düzenleme yoksunluğu ve yapısal nedenlerle kuruluş işlevini yerine getirememiştir. Uzun dönemde halk yararına uygulamalar gerçekleştirilemediği için, halkın, kamu yararını gözeterek demokratik kitle örgütlerinin ve üniversitelerin katılımı sağlanamamıştır. Zaten yönetim de bu kesimlerin katılımını sağlayacak hukuksal çerçeveye sahip olmamıştır (Demirtaş, 2012).

2006 yılı sonrası dönemde yapılan tahsis, kiralama ve kiralama adı altında yapılan protokoller ile AOÇ arazilerinin küçülmesi devam etmiştir (Tablo 3). Ayrıca hayvanat bahçesi, Gazi piknik alanı örneklerinde olduğu gibi kâr ortaklığı sağlanması amacıyla, mülga Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından başka kuruluşlara protokol yoluyla kiralamalar yapılarak araziler sağlanmıştır. AOÇ arazilerine 1-49 veya 1-99 yıllığına olmak üzere kiralama

yoluyla birçok kurum ve kuruluşlara arazi devirleri yapılmasının yanı sıra özel kişilere de araziler sağlanmıştır. Bu araziler başlıca mektubundaki amaçlar doğrultusunda kullanılmamış, aksine yapılaşmalar olmuştur.

08.07.2006 tarihli 5524 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne plan yapma hakkı, irtifak hakkı ile beraber üçüncü kişilere kiralama hakkı, özel tasarruf hakkı gibi sınırsız yetkiler tanınmıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesince hazırlanan 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı ile 5524 sayılı yasa kapsamında yapılan 12.01.2007 ve 13.08.2010 onay tarihli Koruma Amaçlı İmar Planlarında, 1998 yılında ilan edilen sit koruma sınırı çizilmiş ancak kuruluş amaçlarına ve koruma alanı esaslarına aykırı oluşturulan plan kararları ile daha çok arazi kaybı yaşanmıştır. Bu planlar ve bu planlara ait plan değişiklikleri doğrultusunda yeni yollar açılmış, mevcut yollar genişletilmiş ve bazı alanlarda sit dereceleri düşürülerek yüksek emsalli yapılaşmalar meydana gelmiştir.

Günümüzde yürürlükte olan 13.08.2010 onay tarihli 1/10.000 ölçekli AOÇ Alanları Nazım İmar Planı ve 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım

İmar Planında AOÇ alanları: hayvanat bahçesi, ağaçlandırılmış alanlar, tarımsal üretim alanları, sosyal, eğitim ve spor tesis alanları, kültür park-rekreasyon alanı, mevcut sanayi alanları, parklar, devlet mezarlığı, kamu kurum ve kuruluşları, hipodrom, terminal, askeri alan, tarihi çekirdek alanları, arıtma tesisleri, hastane, akaryakıt istasyonu fonksiyonlarında gösterilmiştir.

04.07.2011 tarihinde çıkarılan 644 sayılı KHK ile doğal sit alanlarına plan yapma ve onama yetkisi T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına devredilerek, AOÇ alanlarının planlanması ve korunması, yerel idareden merkezi idareye geçmiştir. 13.08.2010 onay tarihli 1/10.000 ölçekli AOÇ Alanları Nazım İmar Planı ve 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı ile 2011 yılı itibarıyla merkezi idare tarafından yapılan plan değişiklikleri ve bu süreçte rol oynayan aktörler Tablo 4'te gösterilmektedir.

Arazinin, mülkiyet ve miras hakları gereği vasiyetnamede belirtilen şekilde kullanımı bir zorunluluk olmasına rağmen 1938 yılı itibarıyla AOÇ arazilerinin %57.69'unun kamu eliyle elden çıkarılmış ve tarımsal üretim harici amaç dışı kullanımlara dönüştürülmüş olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3. 2006 Yılı Sonrası Arazi Kayıpları

Arazi Kaybı Şekli	Kanun Dayanağı	Kaybedilen Alan Büyüklüğü	Toplam Arazi Büyüklüğüne Oranı (%) ³
Mülkiyeti AOÇ'de kalmak kaydıyla yapılan tahsis	31.07.2008 tarihli 5801 sayılı yasa	258.186	0.46
Kiralama	30.07.1998 tarihli 23418 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Satınalma-Satma, Yapma-Yaptırma, Kiralama ve Kiraya Verme İşlerine Ait Yönetmelik	3.322	11.41
	22.01.2008 tarihinde 26764 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan AOÇ Müdürlüğü Alım-Satım-Kiralama ve Kiraya Verme İhale Yönetmeliği	6.335.463	
Toplam		6.596.971	11.87

Kaynak: Sayıştay Denetim Raporu, 2014.

³ 1925-1937 yılları arasında Atatürk tarafından satın alınmasıyla AOÇ arazisine dâhil edilen Çubuk ilçesindeki Aydos Yaylası ve çoban evi (46.461.000 m²) hariç tutulup, geriye kalan 55.539.000 m²'lik bölge, toplam alan büyüklüğü olarak kabul edilmiş ve kaybedilen alan büyüklüğündeki m² verileri kullanılarak oranlama yapılmıştır.

Tablo 4. 13.08.2010 Onay Tarihli 1/10.000 ölçekli AOÇ Alanları NİP ve 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit Alanı KANİP'e İlişkin Plan ve Fonksiyon Değişiklikleri ve İlgili Aktörler

Plan Adı	Onaylayan İdare	Onay tarihi	Fonksiyon Değişikliği	Planın Son Durumu	Plan Değişikliğinde Rol Oynayan Aktörler
OGM ⁴ Gazi Tesisleri KAUİP ⁵ (A1)	ABB	17.06.2011	Kamu Kurum Alanı	İptal (B1)	-ABB ⁶ -Mülga AKTVKKB ⁷ -Mülga Başbakanlık -TOKİ ⁸ -OGM
Yenimahalle 2098 Ada 46 Parsel UİPD ⁹ (A2)	ABB	16.03.2012	Park Alanından Dinî Tesis Alanına	Geçerli (B2)	-ABB -Ankara İl Müftülüğü
Başbakanlık Gazi Yerleşkesi ve Civarındaki Yollara İlişkin İlave ve Revizyon KANİPD ¹⁰ ve KAUİP (B1)	ÇŞİDB ¹¹	28.03.2012	Tarihi Çekirdek Alandan Kamu Kurum Alanına ve Yol Genişletmesi	İptal (C1)	-ABB -Mülga Başbakanlık -TOKİ -OGM -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB ¹² -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKB ¹³ - ÇŞİDB
Yenimahalle13656 Ada 1 Parsel (Yeni Çiftlik Bulvarı Değişikliği) UİPD (A3)	ABB	13.07.2012	TİGEM üst geçidi	Geçerli (A4)	ABB
Etimesgut, 2100 ada 23-24 parseller KANİPD ve KAUİP (B3)	Mülga ÖYK ¹⁴	06.03.2013	Mevcut Sanayi ve Depolama Tesislerinden (Uzun Dönemde Kaldırılması Düşünülen Alanlar) Resmî Kurum Alanına (B4)	İptal (B4)	-Mülga ÖYK -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKB

4 Orman Genel Müdürlüğü

5 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı

6 Ankara Büyükşehir Belediyesi

7 Mülga Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

8 Toplu Konut İdari Başkanlığı

9 Uygulama İmar Planı Değişikliği

10 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Değişikliği

11 Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

12 Mülga Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

13 Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu

14 Mülga Başbakanlık Özelleştirme Yüksek Kurulu

Tablo 4 devam

Plan Adı	Onaylayan İdare	Onay tarihi	Fonksiyon Değişikliği	Planın Son Durumu	Plan Değişikliğinde Rol Oynayan Aktörler
Hayvanat Bahçesi Yenileme Alanı KANİPD ve KAUİP (Ç1)	ÇŞİDB	29.03.2013	Mevcut Hayvanat Bahçesi, ASKİ Arıtma Tesisi Alanı, Hayvanat Bahçesi Gelişme Alanı, Tarımsal Üretim Alanı ve Tarihi Çekirdek Alanı (D1)	İptal (D1)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKBK -ÇŞİDB -Bakanlar Kurulu
Başbakanlık Kampüsü ve Civarındaki Yollara İlişkin KANİPD ve KAUİP (Ç2)	ÇŞİDB	29.05.2013	Kamu Hizmet Alanı ve Park Alanından Kamu Kurum Alanına (D2)	İptal ¹⁵ (D3)	-ABB -Mülga Başbakanlık -TOKİ -OGM -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKBK - ÇŞİDB
Yeni Çiftlik Bulvarı-Hipodrom Caddesi (2107 Ada 5 Parselde Ulaşım Şeması Değişikliği) KANİPD ve KAUİP (Ç3)	ÇŞİDB	05.06.2013	Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Yol Alanına (D4)	Geçerli	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKBK - ÇŞİDB
OGM Başbakanlık Kampüsü Konya Yolu Bağlantısı UİPD (A5; A6)	ABB	12.07.2013	Yol düzenlemesi ve Park Alanından Resmî Otopark Alanına	İptal (Ç4)	-ABB -Mülga Başbakanlık
Başbakanlık Kampüsü ve Civarındaki Yollara İlişkin KANİPD ve KAUİP İlavesi (Ç4)	ÇŞİDB	11.10.2013	Plan hükmü ilavesi (D5)	İptal (D5)	-ABB -Mülga Başbakanlık -TOKİ -OGM -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKBK - ÇŞİDB
Yenimahalle2092 Ada 9 Parsel UİPD (A7)	ABB	17.01.2014	Yol genişletme	Geçerli (A8)	-Mülga GTHB ¹⁶ -ABB

15 Planlama alanının koruma statüsü Mülga Ankara 1 Nolu TVKBK'nın 06.08.2013 tarih ve 115 sayılı kararı ile Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı olarak değiştirildiği için bu alandaki imar planı, Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmeliğin 5. maddesi a bendi kapsamında durdurulmuştur.

16 Mülga Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Tablo 4 devam

Plan Adı	Onaylayan İdare	Onay tarihi	Fonksiyon Değişikliği	Planın Son Durumu	Plan Değişikliğinde Rol Oynayan Aktörler
Yeni Çiftlik Bulvarı Güzergah Değişikliği KANİPD (Ç5)	ÇŞİDB	04.04.2014	Ağaçlandırılmış Alan, Tarımsal Üretim Alanı ve Ağaçlandırılacak Alandan Yol Alanına (D6)	Geçerli (D6)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK -ÇŞİDB
Fuar, Panayır ve Festival Alanı KANİPD ve KAUIP (Ç6)	ÇŞİDB	18.08.2015	Mevcut Hayvanat Bahçesi, ASKİ Arıtma Tesisi Alanı, Hayvanat Bahçesi Gelişme Alanı, Tarımsal Üretim Alanı ve Tarihi Çekirdek Alanı (D7)	Geçerli (D7)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB
Çankaya, 27463 Ada 13 Parsel NİPD ¹⁷ ve UIPD (A9)	ABB	14.09.2015	“Yapılaşma yapılamaz” olarak belirlenen alanda E=3.00 kararının getirilmesi	İptal (B5)	ABB -Doğu ve Güneydoğu Anadolu Kalkınma Vakfı
Hayvanat Bahçesi ve Tema Park Teleferik Yapım İşinin Devamı İvedik Metro İstasyonu İle Servis Teleferik Hattı Bağlantısı NİPD ve UIPD (A10)	ABB	13.04.2016	Teleferik hattı ve metro istasyonu bağlantısı	İptal (B6)	ABB
Yenimahalle, 13479 ada 1 parsel (Devlet Mezarlığı) KANİPD ve KAUIP (D8)	ÇŞİDB	24.08.2016	Devlet Mezarlığından, Askeri Alan (Devlet Mezarlığı) ve Orman Alanına	Geçerli (D9)	-MSB ¹⁸ -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB
Etimesgut, 64229 ada 4 parsel ve 64230 ada 1 parsel KANİPD ve KAUIP (D10)	ÇŞİDB	24.08.2016	Mevcut Sanayi ve Depolama Tesislerinden (Uzun Dönemde Kaldırılması Düşünülen Alanlar) Spor Alanına	İptal (D11)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB

17 Nazım İmar Planı Değişikliği

18 Millî Savunma Bakanlığı

Tablo 4 devam

Plan Adı	Onaylayan İdare	Onay tarihi	Fonksiyon Değişikliği	Planın Son Durumu	Plan Değişikliğinde Rol Oynayan Aktörler
AOÇ yol güzergahları (Ayaş-İstanbul yolu, Etiler Cd., Ankara Blv., Sabancı Blv., Eskişehir yolu- Hacettepe kavşağı Bağlantı Yolu) KANİPD ve KAUİPD (Ç7)	ÇŞİDB	09.06.2017	Ağaçlandırılmış Alan ile Tarımsal Üretim Alanı ve Ağaçlandırılacak Alandan Yol Bağlantılarına (D12)	Geçerli (D12)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK -Mülga Ankara 2 Nolu TVKKBK -ÇŞİDB
Yenimahalle, Macun 61-69 parseller ile ihtilafı alanlara ait parseller KANİPD ve KAUİPD (Ç8)	ÇŞİDB	12.08.2018	Sit sınırlarının düzeltilmesi, mülkiyet düzenlemesi ve Ağaçlandırılmış Alanı olarak düzenlenmesi (D13)	Geçerli (D13)	-ABB -3.Şahıslar -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB
Etimesgut, 13600 ada 1 parsel Gazi Orduevi KAUİPD (Ç9)	ÇŞİDB	18.04.2018	Askeri Alan (Gazi Orduevi) (D14)	Geçerli (D14)	-MSB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK -ÇŞİDB
Etimesgut, 3243 ada 11 parsel Hava Lojistik Komutanlığı KAUİPD (Ç10)	ÇŞİDB	27.04.2018	Askeri Alan (D15)	Geçerli (D15)	-MSB -Hava Lojistik Komutanlığı -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK -ÇŞİDB
AOÇ Rekreasyon Alanı KAUİPD (Ç11)	ÇŞİDB	31.05.2018	Ağaçlandırılmış Alan, Park ve Rekreasyon Alanından Rekreasyon Alanına (D16)	İptal (D16)	Pusay Lojistik Yapı Ltd. Şti -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB
Etimesgut, 648, 649, 665, 668, 2795, 2796 parseller ile bir kısım tescil harici alan KANİPD ve KAUİPD (Ç12)	ÇŞİDB	18.10.2018	Ağaçlandırılmış Alan ve Askeri Güvenlik Bölgesinden Özel Üniversite Alanına (D17)	İptal (D17)	Türkiye Eğitim Sağlık Bilim ve Araştırma Vakfı -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB

Tablo 4 devam

Plan Adı	Onaylayan İdare	Onay tarihi	Fonksiyon Değişikliği	Planın Son Durumu	Plan Değişikliğinde Rol Oynayan Aktörler
15 Temmuz Millî Mücadele Müzesi KANİPD ve KAUİP (A11)	ÇŞİDB (D18)	06.11.2018 (D18)	Ağaçlandırılmış Alanından Kültürel Tesis Alanına (D19)	Geçerli (D19)	-Cumhurbaşkanlık -ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB
AOÇ yol güzergahları (Dumrupınar Blv.-Bilkent Katlı Kavşağı-Hacettepe Köprüülü Kavşağı-U Dönüşü Düzenlemesi) KANİPD ve KAUİPD (Ç13)	ÇŞİDB	27.11.2018	Ağaçlandırılmış Alan ve Park ve Rekreasyon Alanından Yol bağlantılarına (D20)	Geçerli (D20)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK -Mülga Ankara 2 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB
Yenimahalle, 2098 ada 34-50 parsellerin kadastral sınırlarına dönüştürülmesi KANİPD ve KAUİP (Ç14)	ÇŞİDB	10.02.2020	Kadastro düzenlemesi (D21)	Geçerli (D21)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -ATVKBK ¹⁹ - ÇŞİDB
Etimesgut, 3257 Ada 5 Parselin 250.000 m ² 'lik Kısımına İlişkin KANİPD ve KAUİP (Ç15)	ÇŞİDB	09.04.2020	Tarımsal Üretim Alanından Askeri Alana (D22)	İptal (D22)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -ATVKBK - ÇŞİDB -MSB
Yenimahalle, 2098 Ada 34 ve 50 Parsellerin ve Çevresinin Kadastral Sınırlarına Dönüştürül-mesine İlişkin KANİPD, NİP ²⁰ KAUİPD ve UİPD (Ç16)	ÇŞİDB	14.08.2020	Kadastro düzenlemesi (D23)	İptal (D23)	-ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -ATVKBK - ÇŞİDB

19 Ankara Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu

20 Nazım İmar Planı

Tablo 4 devam

Plan Adı	Onaylayan İdare	Onay tarihi	Fonksiyon Değişikliği	Planın Son Durumu	Plan Değişikliğinde Rol Oynayan Aktörler
Yenimahalle, 2108 Ada 1 Parselin 2000 m ² 'lik Kısımına İlişkin KANİPD ve KAUİP (Ç17)	ÇŞİDB	20.10.2020	Park Alanından Kamu Kurum ve Kuruluşlarına (A12)	Geçerli	ABB -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -ATVKBK -ÇŞİDB -EGM
Etimesgut 3257 Ada 5 Parsel, Etiler-İstasyon Caddesi Bağlantı Yolu KANİPD ve KAUİP (Ç18)	ÇŞİDB	02.04.2021	Yol güzergâhı ve köprü düzenlemesi (D24)	Geçerli (D24)	-ABB -AKVKBK ²¹ -ATVKBK -ÇŞİDB
AOÇ Anadolu Bulvarı Alternatif Yol Güzergâhı KANİPD ve KAUİPD ²² (Ç19)	ÇŞİDB	29.09.2021	Kavşak ve yol düzenlemesi (A13)	İptal (D25)	-ABB -AKVKBK -ATVKBK -ÇŞİDB
Yenimahalle 2098 Ada 34 Parselin 3000 m ² 'lik Kısımına İlişkin KANİPD ve KAUİP (Ç20)	ÇŞİDB	01.11.2021	Ağaçlandırılacak Alandan Resmî Kurum Alanına (A14)	İptal (D26)	-ABB -AKVKBK -ATVKBK -ÇŞİDB -Ankara İl Emniyet Müdürlüğü
Yenimahalle, 8619 Ada 6, 7 ve 8 Parsel KANİPD ve KAUİPD (Ç21)	ÇŞİDB	05.01.2022	Mevcut Sanayi ve Depolama Tesislerinden [MT] (Uzun Dönemde Kaldırılması Düşünülen Alanlar) Resmî Kurum Alanına (A15)	İptal (D27)	-ABB -AKVKBK -ATVKBK -ÇŞİDB -EGM
Etimesgut, 3243 ada 7 parsel, 3243 ada 26 ve 38 parseller KANİP ve KAUİP (Ç22)	ÇŞİDB	01.03.2022	Mevcut Sanayi ve Depolama Tesislerinden [MT] (Uzun Dönemde Kaldırılması Düşünülen Alanlar) Konut Alanı, Ticaret+Konut Alanı, Belediye Hizmet Alanı, Eğitim Alanı, Kültürel Tesis Alanı, Sosyal Tesis Alanı, Sağlık Tesis Alanı, İbadet Alanı, Park Alanı, Teknik Altyapı ve Trafo Alanına	İptal (D28)	Limak Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. ATVKBK -ÇŞİDB

21 Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

22 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Değişikliği

Tablo 4 devam

Plan Adı	Onaylayan İdare	Onay tarihi	Fonksiyon Değişikliği	Planın Son Durumu	Plan Değişikliğinde Rol Oynayan Aktörler
Etimesgut, 130117 Ada 3 Parsel KANİPD ve KAUİP (Ç23)	ÇŞİDB	07.03.2022	Ağaçlandırılacak Alandan İdari Hizmet Alanına	Geçerli	- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu -ATVKBK - ÇŞİDB
Yenimahalle, 2098 Ada 34 ve 50 Parseller KAUİP Plan Notu Değişikliği (Ç24)	ÇŞİDB	25.03.2022	Spor Tesisleri Alanında plan notu değişikliği yapılması	Geçerli	-ÇŞİDB -Ankara Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
Etimesgut, 64229 ada 4 parsel ve 64230 ada 1 parsel KANİP ve KAUİP (Ç25)	ÇŞİDB	25.03.2022	Mevcut Sanayi ve Depolama Tesislerinden (Uzun Dönemde Kaldırılması Düşünülen Alanlar) Spor Alanı ve Rekreasyon Alanına	Geçerli	-ABB -ATVKBK - ÇŞİDB
Etimesgut, 130116 ada 1 nolu parsel ile 130117 ada 2 ve 6 nolu parseller KANİP ve KAUİP (Ç26)	ÇŞİDB	08.06.2022	Ağaçlandırılmış Alan ve Askeri Güvenlik Bölgesinden Özel Üniversite Alanına	Geçerli	-Türkiye Eğitim Sağlık Bilim ve Araştırma Vakfı -ATVKBK - ÇŞİDB
Etimesgut, 130117 Ada 5 Parsel KANİPD ve KAUİP (D29)	ÇŞİDB	07.03.2022	Ağaçlandırılacak Alandan İdari Hizmet Alanına	Geçerli	- Türkiye Esnaf ve Sendikaları Konfederasyonu -ATVKBK - ÇŞİDB

Kaynak: ABB, Ankara ÇŞİD İl Müdürlüğü, ÇŞİDB, ŞPO ve MO arşivlerinden faydalanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuş olup, tabloda yer alan her veriye ilişkin kaynaklar tablo içinde numaralandırılarak kaynakça bölümünde verilmiştir.

Sit değişiklikleri ilk olarak, AOÇ içerisinde yer alan OGM Gazi tesislerinin sit statüsünün 3. derece doğal sit alanına düşürülmesi ile başlamıştır. 644 sayılı KHK ile doğal sit alanlarının korunması ve bu alanlara ilişkin karar alma yetkisini alan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Tablo 5'te belirtilen aktörlerin yönlendirmeleriyle, alanın bazı kısımlarında "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları" şeklinde sit değişiklikleri yapılmasını onaylayarak alandaki sit kararları değişikliklerini sürdürmüştür. 19.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren Korunan Alanları Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik'te doğal sitlerin

dereceleri "Kesin Korunacak Hassas Alanlar," "Nitelikli Doğal Koruma Alanları" ve "Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları" olarak değiştirilmiştir. Yönetmelikte doğal sit alanlarının ekolojik temelli bilimsel araştırma yapılarak yeniden belirleneceği ifade edilmiştir. Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanları "Kesin korunacak hassas alanlar veya nitelikli doğal koruma alanlarını etkileyen, bu koruma bölgeleri ile bütünlük gösteren, korumaya katkı sağlayacak, doğal ve kültürel bakımdan uyumlu düşük yoğunlukta faaliyetler, turizm ve yerleşimlere izin veren alanlardır"²³ olarak tanımlanmıştır.

23 Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonunun 05.01.2017 tarih ve 99 sayılı İlke Kararı

Tablo 5. *Sit Değişiklikleri ve İlgili Aktörler*

Koruma Alanı	Koruma Statüsü	Komasyon/ Kurul Kararları	Koruma Statüsünün Son Durumu	Aktörler
AOÇ Alanları	1. Derece Doğal ve Tarihî Sit Alanı (E1; E2; E3)	Mülga AKTVKKB'nın 02.06.1992 gün ve 2436 sayılı kararı (E1), 20.07.1993 gün ve 3097 sayılı kararı (E2) ve 07.05.1998 gün ve 5742 sayılı kararı (E3)	Geçerli	Mülga AKTVKKB
Gazi OGM Tesislerindeki 46 hektarlık alan (F4)	3. Derece Doğal Sit Alanı (E4)	Mülga AKTVKKB'nın 10.08.2011 tarih ve 6281 sayılı kararı (E4)	İptal (D3)	-OGM -Mülga Başbakanlık -Mülga AKTVKKB
Gazi OGM Tesislerindeki 7 hektarlık alan (D30; F5)	3. Derece Doğal Sit Alanı (D30)	Mülga Ankara 1 Nolu TVKKB'nın 02.02.2012 tarih ve 15 sayılı kararı (D30) ve Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB'nın 03.02.2012 tarih ve 468 sayılı kararı (E5)	İptal (D3)	-OGM -Mülga Başbakanlık -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB -Mülga 1 Nolu TVKKB
Yenimahalle, 63886 Ada 5 Parsel (Gazi OGM Tesisleri) (F6)	1. Derece Doğal Sit Alanı (E6)	Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB'nın 05.08.2013 tarih ve 865 sayılı kararı (E6)	İptal (D3)	-Mülga Başbakanlık -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB
Alparslan Türkeş Caddesi, Beştepe Caddesi ve Söğütözü Caddesinin kesişiminde kalan OGM Gazi Tesislerini de kapsayan yaklaşık 80,2 hektarlık alan (D3)	SKKKA (D3)	Mülga Ankara 1 Nolu TVKKB'nın 06.08.2013 tarih ve 115 sayılı kararı (D3)	Geçerli (D30)	-OGM -Mülga Başbakanlık -Mülga 1 Nolu TVKKB -ÇŞİDB
Yenimahalle, 63886 ada 5 ve 6 parseller (Gazi OGM Tesisleri) (E7; E8; E9; E10)	SKKKA- Tarihî Sit (E7; E8; E9; E10))	Mahkeme kararı üzerine Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB'nın 20.03.2014 tarih ve 1366, 1369, 1370 ve 1372 sayılı kararları ile tarihî sit statüsünün eklenmesi (E7; E8; E9; E10)	İptal (D3)	Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB
Gazi OGM Tesislerindeki 46 hektarlık alan (F11)	SKKKA (E11)	Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB'nın 09.07.2014 tarih ve 1607 sayılı kararı ile tarihî sit statüsünün kaldırılması (E11)	Geçerli (D3)	Mülga Ankara 1 Numaralı KVKKB

Tablo 5 devam

Koruma Alanı	Koruma Statüsü	Komisyon/ Kurul Kararları	Koruma Statüsünün Son Durumu	Aktörler
Gazi OGM Tesislerindeki 46 hektarlık alan (D31)	SKKKA-Tarihi Sit (D31)	Mahkeme kararı üzerine tarihî sit statüsünün eklenmesi (D31)	İptal (D3)	Mülga ATKVKBK
SKKKA olarak tescil edilen Cumhurbaşkanlığı Külliyesi alanı içerisinde tarihî sit statüsü devam eden alanlar (E12)	SKKKA (E12)	Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK'nın 10.09.2015 tarih ve 2678 sayılı kararı (E12)	Geçerli (D32)	Cumhurbaşkanlık -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK
Etimesgut, 64229 ada 1,2,6,7,8,9 ve 10 parseller ile 64230 ada 1 parsel (D33)	SKKKA-Tarihi Sit (D33)	Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK'nın 26.12.2012 tarih ve 64 sayılı kararı (D33)	Geçerli (D34)	Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri A.Ş. -ÖYK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK -ÇŞİDB
Etimesgut, 16256 ada 1,3 ve 4 parseller (D35; E13)	Yok (D35; E13)	Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK'nın 14.08.2015 tarih ve 2588 sayılı kararı (E13) ve mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK'nın 25.12.2015 tarih ve 259 sayılı kararı (D35)	İptal (D36)	-Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK
Yenimahalle, Macun, tp.61-69 nolu parseller ile ihtilafli parseller (D37; E14)	1. Derece Doğal ve Tarihî Sit Alanı (D37; E14)	-Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK'nın 19.04.2013 gün ve 84 sayılı kararı (D37) ve mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK'nın 24.11.2016 tarih 3887 sayılı kararı (E14)	Geçerli	-ABB -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -ÇŞİDB -3.şahıslar
Etimesgut, 3243 ada 7 parsel, 3243 ada 26 ve 38 parseller (D38)	SKKKA-Tarihi Sit (D38)	Mülga Ankara 1 No.lu TVKKBK'nın 25.06.2018 tarih ve 454 sayılı kararı (D38)	Geçerli (D39)	Limak Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB
Etimesgut, 648, 649, 665, 668, 2795 ve 2796 parseller (D40; E15)	SKKKA (D40; E15)	Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK'nın 02.07.2018 gün ve 5213 sayılı kararı ve Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK'nın 29.06.2018 tarih ve 455 sayılı kararı (D40)	Geçerli	-Türkiye Eğitim Sağlık Bilim ve Araştırma Vakfı -Mülga Ankara 1 Nolu -TVKKBK - ÇŞİDB

Tablo 5 devam

Koruma Alanı	Koruma Statüsü	Komisyon/ Kurul Kararları	Koruma Statüsünün Son Durumu	Aktörler
Etimesgut İlçesi, 100 ada 1 ve 2 parsel ile 130116 ada 1 parsel (D41)	SKKKA ve SKKKA-Tarihî Sit (D41)	Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK'nın 29.06.2018 tarih ve 455 sayılı kararı (D41)	Geçerli	-Türkiye Eğitim Sağlık Bilim ve Araştırma Vakfı -Mülga Ankara 1 Numaralı KVKBK -Mülga Ankara 1 Nolu TVKKBK - ÇŞİDB

Kaynak: ÇŞİDB ve KTB arşivlerinden faydalanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuş olup, tabloda yer alan her veriye ilişkin kaynaklar tablo içinde numaralandırılarak kaynakça bölümünde verilmiştir.

Tablo 6. Bakanlar Kurulu Kararları ve İlgili Aktörler

İlan Edilme Konusu	İlan Edilen Alan	Bakanlar Kurulu Kararı	Kararın Geçerlilik Durumu	Aktörler
OGM Gazi Tesisleri Eski Fidanlık Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı (F1)	OGM Gazi Tesislerinde 6,7 hektarlık alan	12.06.2010 tarih ve 2010/1475 sayılı kararı	İptal (F2)	-OGM -ABB -Mülga Başbakanlık -Cumhurbaşkanlık -Bakanlar Kurulu
Başbakanlık Gazi Yerleşkesi (OGM) Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı (F2)	Güneyde Beştepe Caddesi, batıda Söğütözü Caddesi, doğuda Çiftlik (Alparslan Türkeş) Caddesi ile çevrili OGM Gazi Yerleşkesi ve civarını kapsayan 90 hektarlık alan	16.04.2012 tarih ve 2012/3074 sayılı kararı	Geçerli (D42)	-OGM -ABB -Mülga Başbakanlık Cumhurbaşkanlık -Bakanlar Kurulu
AOÇ Hayvanat Bahçesi Yenileme Alanı (F3)	Yenimahalle, 2110 ada 9, 15 ve 19 parseller ile 2108 ada 19 parselin bir kısmı ve 2109 ada 4 parsel ile 2107 ada 5 parselin bir kısmı olmak üzere toplam 212 hektarlık alan	30.07.2012 tarih ve 2012/3547 sayılı kararı	İptal (D43)	-ABB -Bakanlar Kurulu
AOÇ Hayvanat Bahçesi Yenileme Alanı (F4)	09.09.2012 tarih ve 28406 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2012/3547 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilen 212 hektarlık yenileme alanı ile ilave 5 hektarlık alan olmak üzere toplamda 217 hektarlık alan	24.06.2013 tarih ve 2013/5037 sayılı kararı	İptal (D44)	-ABB -Bakanlar Kurulu

Kaynak: ÇŞİDB ve Resmî Gazete arşivlerinden faydalanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuş olup, tabloda yer alan her veriye ilişkin kaynaklar tablo içinde numaralandırılarak kaynakça bölümünde verilmiştir.

Plan değişikliklerinin yanı sıra mülga Bakanlar Kurulu kararlarıyla OGM Gazi Tesisleri kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı ve mevcut hayvanat bahçesi 7.5 katına

çıkartılarak yenileme alanı ilan edilmiş, alan dönüştürülmesi/yenilenmesi gereken bir mekânmiş gibi yeni işlevler tanımlanmıştır (Tablo 6).

Günümüzde AOÇ sadece yönetimler değil, özel şirketler tarafından da rant alanı olarak görülmeye başlamıştır. Tablo 4, 5 ve 6'da gösterilen aktörlerin etkisiyle gerçekleştirilen plan ve sit statüsü değişiklikleri ve Bakanlar Kurulu kararlarıyla ranta açık alan hâle getirilmesine yönelik uygulamalar olmuştur. Farklı kesimlerin ve çevrelerin AOÇ arazisi ile ilgili olarak farklı projeleri, niyetleri ve özlemleri bulunmaktadır (Keskinok, 2000). Tüm kullanım kararı değişiklikleri değerlendirildiğinde, Çavdar Sert'in (2017) de vurguladığı üzere AOÇ'nin geleceği için uzlaşması ümit edilen aktörlerden, karar verici pozisyonunda olanlar (yerel ve merkezi yönetimler, AOÇ Yönetimi) ile alan üzerindeki tasarruflarının kamu vicdanı ve kamu yararı ilkeleri özelinde diğer aktörlerin (demokratik kitle örgütleri, bilim insanları, halk, vb.) niyet ve temennilerinin örtüşmediğini söylemek hatalı olmayacaktır.

Yönetişim Mekânizmalarının İyi İşletilememesinin Atatürk Orman Çiftliği'ne Olan Etkileri Üzerinden Bir Değerlendirme

AOÇ arazilerinde her türlü üst ve alt ölçekli koruma amaçlı imar planları yapma ve onama yetkisinin yerel idare olan Ankara Büyükşehir Belediyesine aktarıldığı 08.07.2006 tarihli 5524 sayılı "Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un yanı sıra, 04.07.2011 tarihli 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile doğal sit alanlarına plan yapma ve onama yetkisinin merkezi idare olan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına devredilmesiyle birlikte AOÇ alanlarında parçacıl planların yapımının önü açılmıştır. AOÇ arazileri üzerinde yer alan Orman Genel Müdürlüğü Gazi Tesislerinin (eski fidanlık alanı) Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Proje Alanı olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından ilan edilmesi ve Bakanlar Kurulu aracılığıyla Resmî Gazete'de karara bağlanmasını sağlayan 03.07.2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanununun 17.06.2010 yılında değişiklik yapılan 73. Maddesi ve Hayvanat Bahçesi'nin yenileme alanı olarak Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilmesini ve Resmî Gazete'de karara bağlanmasını sağlayan 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" ile gerçekleştirilen yasal düzenlemeler, karar verici birimlerin AOÇ'de tek başına bir aktör olarak güçlenmesini sağlamıştır. Diğer bir deyişle bu yasal düzenlemeler ile yerel idare, merkezî idare ve siyasi otoritenin yetkileri artırılarak bürokrasilere emir komuta zincirine dayalı bir hiyerarşik örgütlenme mekanizması

sağlanmıştır. Bu mekanizma sahip olduğu yetkileri kullanarak farklı mekânsal, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara sahip kurumların, bireylerin ve yönetim düzeylerinin isteklerini göz ardı etmiş ve AOÇ'nin geleceğine ilişkin önemli kararları demokratik bileşenlerinin olmadığı yani katılımcı süreçlerinin işletilmediği bir ortamda tek taraflı olarak belirlemiştir.

Üniversitelerin şehir planlama, mimarlık, peyzaj planlama ve ziraat bölümleri ile meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları tarafından AOÇ'nin planlanmasına dair verilen görüşler, planı onaylayan idarelerce dikkate alınmamış ve belli sermaye gruplarının çıkarlarının gözetildiği planlama kararları ve kent politikaları üretilmiştir. Meslek odalarının katılımı, plan askı süresi içerisinde planlara itiraz etmesi ve sonrasında planın iptali talebine ilişkin dava açmalarıyla sınırlı kalmıştır.

AOÇ alanlarına ilişkin 2007 ve 2010 yıllarında plan yapım aşamalarında katılımcı süreçlerinin devre dışı bırakılmasının bir sonucu olarak, sermaye sahibi aktörler karar verici aktörleri yönlendirerek AOÇ'de neoliberal kent politikalarının bir ürünü olarak pazarlanan plan, proje veya mekânsal kararların alınmasında etkili olmuşlardır. Örneğin günümüzde yürürlükte olan 2010 onay tarihli imar planında belirlenen "uzun dönemde kaldırılması düşünülen alanlar" ile ilgili plan notunda uzun dönemde fiziksel ve işlevsel dönüşüme tabi tutulacağı belirtilmiş ancak bu dönüşümün nasıl yapılacağı, mevcut sanayi ve depolama alanlarının ne zaman ve hangi koşullarda kaldırılacağı ve kaldırıldıktan sonra yerine ne tür işlevlerin tanımlanacağı konuları belirtilmemiştir. Ayrıca planda öngörülen tüm kullanımlara ait plan hükümlerinde yapılaşmaya dair herhangi bir sınırlama ve koşul da belirtilmemiştir. Bazı kullanımlar için plan notlarında "...alt ölçekli planlarda çözülecektir", "...yapılaşma kentsel tasarım projeleri ile belirlenecektir" gibi ifadeler yer almıştır. Bu durum yapılaşmaya dair herhangi bir sınırlamanın getirilmediği fonksiyonlarda nazım imar planından direkt 1/1.000 uygulama planlarına, kentsel tasarım projelerine hatta inşaat uygulamalarına geçme olanağını yaratmıştır.

Karar verici aktörler ile sermayeyi elinde tutan aktörler tarafından ülkemiz için önemli bir tarihsel miras olan AOÇ'nin sosyal ve kültürel yapı ile mekân arasındaki ilişkinin ortadan kaldırılması ve alanın manevi değeri olmayan bir niteliğe çevrilmeye çalışılması ile birlikte Çiftliğin toplumsal ve tarihsel değerlerinin korunarak gelecek nesillere aktarılması konusunda olumsuzluklar yaratmıştır. AOÇ'nin halkı bir araya getiren bir toplumsallaşma

mekânı olması gerekirken; özel mülkiyetlere konu edilecek toplum tarafından sahihsizleştirilmesine ve geçmişle bugün arasındaki bağların sağlam kalmasını sağlayacak aidiyet duygusunu yok ederek toplumsal bellekteki yerinin zayıflamasına neden olmuştur. Bademli'nin (2004, s. 89) de belirttiği gibi AOÇ, "Ankara'nın, başkentin tam ortasında ama ufuksuz, bakımsız ve en önemlisi sahihsiz durmaktadır."

1998 yılında AOÇ'nin sit alanı ilan edilmesiyle birlikte alana asla dokunulmaması, olduğu gibi bırakılması şeklinde bir koruma anlayışı benimsenmiştir. "Korumak, AOÇ'de hiçbir adım atmamaya ve dünya düzenindeki küresel etkilere karşı politika üretilememekle sonuçlanmıştır. Sit alanı olarak AOÇ'nin korunması, içerisinde mekânsal ve üretim potansiyelleri olan Çiftliğin kentle ilişkisini zayıflatarak eskiden kalan kamusal alanlarıyla kent için anlamı sınırlandırılmış ve Çiftlik rekreasyonel alana indirgenmiştir" (Ayıcı, 2018, s. 24). Bu koruma anlayışı, halkın AOÇ'nin varlığını unutmamasına ve onların akıllarında "soyut bir alan" düşüncesine sebep olmuştur. Bu durumlar, yönetim mekanizmalarında bir aktör olarak yer alması gereken toplumun/kentlilerin devre dışı kalmasına aracılık etmiştir.

AOÇ'nin geleceğine ilişkin üstleneceği işlevlerin belirlenmesi ve alanın tarihsel bir değer olarak korunmasına ilişkin karar alma süreçleri bütün paydaşların katılımıyla sağlanacak bir yönetim çerçevesi içerisinde belirlenmedikçe, tek taraflı belirleyici ve merkezî bir rol üstlenen aktörlerin talepleri nedeniyle, alanın parçalanma süreci devam edecektir.

Atatürk Orman Çiftliği'nin Mekânsal Planlanmasında Nasıl Bir Yönetişim Yaklaşımı Kurgulanmalıdır?

AOÇ'nin tarihsel ve kültürel mirasının korunması, Çiftliğin halkla olan ilişkisinin Ankara'nın değişen dinamiklerine paralel olarak tasarlanmasıyla mümkündür. Bu durum, kamusal otoritelerin AOÇ'yi korumada ve geliştirmede yetersiz kaldığı durumlarda Ankara ve Türk halkının Atatürk'ün mirasına sahip çıkmasına önemli bir katkı sağlayacaktır. AOÇ'nin 21. Yüzyıl Türkiye'sinin başkentine yaraşır bir şekilde, tıpkı 1925'li yıllarda olduğu gibi yeniden dünyaya örnek olacak bir model olarak kurgulanması;

- Ankara'ya, üretici-tüketici dengesini sağlarken tüm Anadolu'ya önderlik edecek modern teknolojiler ve Ar-Ge ile üretimin geliştirildiği "üretim odağı"

- Ankara için ekolojik kent formunun yapılandırılmasına katkı sağlayacak olan yeşil omurganın, tarım ve rekreasyon alanlarının bütünlüğü içinde savunulduğu "rekreasyon odağı"
- Ankara halkının Çiftlikle sosyal bütünleşmesinin sağlandığı "erişilebilirlik odağı"
- Fauna, flora gibi doğal kaynakların ve arkeolojik yapıların korunmasında koruma-kullanma dengesinin sağlandığı "sürdürülebilirlik odağı" ve
- Halkın toplumsal belleğinde yer edinecek tarihsel ve kültürel olguların yer alacağı "nostalji odağı"na hayata geçirecek uygulamalar ile sağlanmalıdır (Özdemir, 2022).

AOÇ'ye ilişkin kentsel politika ve stratejilerin oluşturulması sürecinde oydaşmanın sağlandığı, katılımcı ve yönetişimi destekleyen çoğulcu bir yapı kurulmalıdır. Bu yapı kurulurken, karmaşık sistem yaklaşımlarında da ortaya konulan "kendi kendini örgütleyebilmesi," "çevresine uyum göstermesi" ve "çevre ile birlikte evrimi (adaptasyonu)" bileşenleri dikkate alınarak, aktörlerin karşılıklı bağımlılık yapısının ele alınması ve kurum/kuruluşlar ile çevre aktörlerin eylemleri arasındaki tutarlılığın geliştirilmesi ön plana çıkarılmalıdır. Aktörlerin karşılıklı veya çift taraflı etkileşimleri sonucunda ortaya çıkacak davranışların veya meydana gelecek taleplerin karşılanmasında uyum sürecinin sağlandığı bir yönetim yaklaşımının kurgulanması, AOÇ'nin kuruluş amaçları doğrultusunda yönetilmesi, alanın mevcut hâliyle korunabilmesi ve arazi yağmalarının önüne geçilebilmesi için yasal ve yönetsel problemlerin çözülmesine önemli bir katkı sağlayabilir.

AOÇ'nin planlanması sürecinde olması gereken aktörler; yerel yönetimler (büyükşehir belediyesi, ilçe belediyeleri), merkezî yönetim (bakanlıklar), mülkiyet sahibi (AOÇ Müdürlüğü), şirketler, akademisyenler, meslek odaları, demokratik kitle örgütleri, sivil toplum örgütleri, dernekler, vakıflar ve kentlileri ve çiftçileri temsil eden yapılar olarak sıralanabilir. Bu aktörler, karmaşıklık yaklaşımında sözü geçen "sistemler," "dinamikler" veya "ajanlar" a karşılık gelmektedir. Yönetişimde yer alacak aktörler bir araya geldiğinde farklı görüşler, çatışmalar veya uzlaşmalar ortaya çıkacak, bu aktörler birbirleriyle iletişim hâlinde oldukça, sahip oldukları bilgi ve birikimlerini birbirlerine aktararak ve taleplerini dile getirerek fikir alışverişi gerçekleştirecek ve birbirlerinden etkilenecek ve "kendi kendine örgütlenme"yi sağlayarak AOÇ'ye ilişkin ortak amaç, hedef ve stratejileri belirleyebileceklerdir.

AOÇ'deki ekonomik, sosyal ve mekânsal sorunların çözümünde tek güç olan kamusal otorite (yerel yönetim ve merkezî yönetim) kendi başına gerekli bilgi, kaynak veya kapasite açısından yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple birbirine bağımlı olma mecburiyetinde olan tüm aktörler, "çevresine uyum gösterme" ile kendi etki alanları kadar katılım sağladıklarında, bürokrasinin AOÇ üzerindeki kontrol gücü azalacaktır. Yönetişimde yer alacak aktörlerin birbiriyle olan etkileşimi sonucunda ortaya çıkacak bilgi alışverişiyle, temsili demokrasideki bürokratik anlayış, bu bilgileri kullanarak bir esnekliğe kavuşacak ve çevre şartlarının değişime açık olduğu şartlarda "çevre ile birlikte evrimi"ni (adaptasyonu) tamamlayacaktır. Böylece AOÇ'de oluşturulması gereken kentsel politikalar ile ilgili olarak bilimsel dayanakların hazırlanmasına ve bunların hayata geçirilmesine imkân verecektir.

Sonuç

Türk halkının modern ziraat uygulamalarıyla tanışması ve tarım ile sanayinin bütünleşerek ekonominin canlandırılması hedefiyle 1925 yılında kurulan AOÇ, 1937 yılına kadar Atatürk tarafından tek irade olarak yönetilmiş, bu dönemde Çiftlik en geniş sınırlara ulaşmıştır. Atatürk'ün 1937 yılında Hazineye bağışının ardından AOÇ, 1938 yılında Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumuna bağlanarak bu dönemden itibaren devlet eliyle yönetilmeye başlanmıştır. 1938 ile 1950 yılları arasında özel kanunlarla ülke ekonomisinin kalkınmasına ilişkin önemli iktisadi politikalar kapsamında çeşitli kamu ve özel kuruluşlara AOÇ'den araziler sağlanmıştır. 1950 yılından sonra özel kanun, kiralama, protokol ve protokolsüz yöntemler ile mahkeme kararlarıyla AOÇ'de gerçekleşmeye başlayan arazi kayıpları, 2011 yılından sonra plan değişikliği, sit değişikliği, kentsel dönüşüm ilan edilmesi ve yenileme alanı ilan edilmesi yöntemleriyle devam ettirilmiştir. Bu arazi kayıplarına ait müdahale biçimleri AOÇ'nin kuruluş amaçlarına uygun olmayan işlevlerde kullanılmasına yönelik olmuştur. Bu araştırmada AOÇ'nin dönüşüm sürecinin incelenmesi sonucunda, günümüz itibarıyla Atatürk'ün Hazine'ye bağışladığı AOÇ arazilerinin %57.69'unun kaybedildiği tespit edilmiştir.

Kamusal otoritenin AOÇ'nin planlanması süreçlerinde, kentli, üniversiteler, meslek odaları, sivil toplum örgütleri, ilçe belediyeleri gibi paydaşları yok sayarak ve tek taraflı merkezî bir rol üstlenerek oluşturduğu kentsel politikalar neticesinde; AOÇ bugün itibarıyla tarımsal üretim faaliyetlerinin yitirildiği, arazi bütünlüğünün kalmadığı, taşıt yolları, demiryolu, su, kanalizasyon, doğalgaz

ve enerji nakil hatları gibi kentin altyapısını karşılamaya yönelik uygulamaların yapıldığı ve kamu ve özel sektör tarafından çeşitli inşaat projelerinin gerçekleştirilmesinde kentsel rezerv alanlarının sağlandığı bir rant alanına dönüşmüştür.

Ülkemiz için önemli kamusal bir değere sahip AOÇ'nin Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtildiği gibi kent yaşamı içerisinde halk yararı doğrultusunda kır-kent dengesinin sağlandığı bir alan olarak sürdürülebilmesine yönelik AOÇ'nin planlanması çalışmalarında kurulacak yönetim çerçevesinin karmaşıklık teorisi ile ortaya konulan yaklaşımlarla çizilmesi, AOÇ'nin kentle uyumlu ve sürdürülebilir politikalar oluşturularak hukuki güvence altına alınması açısından büyük bir katkı sağlayacaktır. Böyle bir yönetim yaklaşımı, katılımcı bir anlayışla Çiftliğin geleceğine yönelik koruma, üretim ve sosyal ihtiyaca yönelik karar süreçlerinin geliştirilmesi, AOÇ'nin halkla olan ilişkilerinin tasarlanmasında tarım/üretim, rekreasyon, erişilebilirlik, sürdürülebilirlik ve nostalji odaklara ilişkin kentsel politikaların hayata geçirilmesi ve kamusal otoritelerin AOÇ'yi korumada yetersiz kaldığı durumlarda Ankara ve Türk halkının Atatürk'ün mirasına sahip çıkmasında büyük bir rol oynayacaktır.

Katılımcılığın önemli bir platformu olarak görülen ve iyi işletilebilen "kent konseyleri" katılımcılık esasının işleyişinin sağlanmasında ve karmaşıklık kuramına dayalı yönetim yaklaşımının oluşturulmasında önemli bir çıkış noktasını oluşturabilir. Toplumdaki bireylere "aktör" olma fırsatı veren bu tür platformlar, toplumda katılım kültürünün oluşmasına da katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- A1; 12.08.2011 tarihli ve 2484 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A2; 16.03.2012 tarihli ve 422 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A3; 13.07.2012 tarihli ve 1172 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A4; Danıştay 15. Dairesi E.2013/161 esas no.lu dava raporu. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A5; 12.07.2013 tarihli ve 1341 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A6; 15.03.2013 tarihli ve 512 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A7; 17.01.2014 ve 126 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.

- A8; Ankara 6. İdare Mahkemesinin E.2015/ esas no.lu dava raporu. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A9; 14.09.2015 ve 1924 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A10; 13.04.2016 ve 654 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A11; 13.07.2018 tarih ve 1200 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A12; 22.11.2018 tarih ve 1844 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A13; 10.07.2021 tarih ve 1330 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A14; 09.06.2021 tarih ve 1175 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- A15; 15.09.2017 tarih ve 1881 sayılı kararı. Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi [ABBA], Ankara.
- Alpagut, L. (2017). Hermann Jansen için Ankara'da yeni bir görev: "Gazi Orman Çiftliği" planlaması. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-26.
- Atak, E. ve Şahin, S. Z. (2004). Atatürk Orman Çiftliği'nin 79 yılı ve çiftliğin korunmasına yönelik politika arayışları. *Planlama Dergisi*, 3, 80-88.
- Ayıcı, H. (2017). *Atatürk Orman Çiftliği'nin yönetim ve üretim yapısındaki değişimin mekânsal dönüşüne etkisi: Coğrafi-tarihsel bir bakış (1925-2017)* (Tez no 493710) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Kataloğu. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vbVkJX1KChYWNELr1MuLZspMvUtxlQ05DQ_pkOigBh6ahi94p_1x4_j0r29EdCaG
- Ayıcı, H. (2018). 21.yüzyılda Ankara Atatürk Orman Çiftliği'nin mekânsal potansiyelleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 510-517.
- Aykanat, M. (2007). 1923-1938 döneminde Türk tarım politikası [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. <https://dergiler.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/28799>
- B1; Danıştay 6. Dairesi, 2012/4044 esas no.lu dava raporuna ait Birlikçi Raporu. Mimarlar Odası Arşivi [MOA], Ankara.
- B2; Ankara 11. İdare Mahkemesi, E.2012/921 esas no.lu dava raporu. Mimarlar Odası Arşivi [MOA], Ankara.
- B3; Mimarlar Odası. (2013). *AOÇ 2100 Ada 23-24 Parsel Özelleştirme İdaresi Planlar*. Mimarlar Odası web sitesinden 27.11.2023 tarihinde erişildi: <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=5368>
- B4; Danıştay 6. Dairesi, E.2013/4285 esas no.lu dava raporu. Mimarlar Odası Arşivi [MOA], Ankara.
- B5; Ankara 2. İdare Mahkemesi, E.2015/3450 esas no.lu dava raporu. Mimarlar Odası Arşivi [MOA], Ankara.
- B6; Ankara 8. İdare Mahkemesi, E.2016/3525 esas no.lu dava raporu. Mimarlar Odası Arşivi [MOA], Ankara.
- C1; Danıştay 6. Dairesi 02.03.2016 tarih, E.2015/2662, K.2016/900 sayılı kararı. Şehir Plancıları Odası Arşivi [ŞPOA], Ankara.
- Ç1; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Hayvanat Bahçesi Yenileme Alanı KANİPD ve KAUIP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/tabiatarliklarini-koruma-subemudurlugunden-ilan-olunur-duyuru-1849>
- Ç2; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Başbakanlık Kampüsü ve Civarındaki Yollara İlişkin KANİPD ve KAUIP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/tabiatarliklarini-koruma-subemudurlugunden-ilan-olunur-duyuru-2466>
- Ç3; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yeni Çiftlik Bulvarı- Hipodrom Caddesi (2107 Ada 5 Parselde Ulaşım Şeması Değişikliği) KANİPD ve KAUIP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/tabiatarliklarini-koruma-subemudurlugunden-ilan-olunur-duyuru-3006>
- Ç4; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Başbakanlık Kampüsü ve Civarındaki Yollara İlişkin KANİPD ve KAUIP İlavesi Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/tabiatarliklarini-koruma-subemudurlugunden-ilan-olunur-duyuru-4510>
- Ç5; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yeni Çiftlik Bulvarı Güzergah Değişikliği KANİPD Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/yeni-ciftlik-bulvari-guzergah-degisikligi-duyuru-13881>
- Ç6; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Fuar, Panayır ve Festival Alanı KANİPD ve KAUIP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/koruma-amacli-nazim-imar-plani-ve-koruma-amacli-uygulama-imar-plani-duyuru-46565>
- Ç7; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *AOÇ yol güzergahları (Ayaş-İstanbul yolu, Etiler Cd., Ankara Blv., Sabancı Blv., Eskişehir yolu- Hacettepe kavşağı Bağlantı Yolu) KANİPD ve KAUIP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/koruma-amacli-imar-plani-ankara-ilyenimahalle-etimesgut-ve-cankaya-ilceleri-duyuru-270382>
- Belge, Z. (2020). Aktif ve pasif yurttaşlardan oluşan toplumlarda planlama süreci ve planıcının rolü. *İdealkent*, 11(29), 350-372.
- Cope, S., Leishman, F. and Starie, P. (1997, November). Globalization, new public management and the enabling state. *International Journal of Public Sector Management*, 10(6), 444-460.
- Ç8; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yenimahalle, Macun 61-69 parseller ile ihtilaflı alanlara ait parseller KANİPD ve KAUIP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-macun-61-ve-69-no.lu-parseller-koruma-amacli-imar-plani-degisikligi-duyuru-348710>

- Ç9; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut, 13600 ada 1 parsel Gazi Orduevi KAUİP Duyurusu*). <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ilcesi-ataturk-orman-ciftligi-icerisinde-1.-derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-icerisinde-kalan-13600-ada-1-parsele-gazi-orduevine-iliskin-imar-plani-degisikligi-duyuru-350>
- Ç10; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut, 3243 ada 11 parsel Hava Lojistik Komutanlığı KAUİP Duyurusu*). <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ilcesi-aoc-3243-ada-11-parcel-1-5000-ve-1-1000-olcekli-koruma-amacli-imar-plani-duyuru-351021>
- Ç11; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *AOÇ Rekreasyon Alanı KAUİP Duyurusu*). <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-ataturk-orman-ciftligi-i.-derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-icerisinde-rekreasyon-alanina-iliskin-koruma-amacli-nazim-imar-plani-degisikligi-duyuru-352827>
- Ç12; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut, 648, 649, 665, 668, 2795, 2796 parseller ile bir kısım tescil harici alan KANİPD ve KAUİP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ilcesi-erler-mahallesi-648-649-665-668-2795-2796-parseller-ile-bir-kisim-tescil-harici-alana-iliskin-imar-plani-degisikligi-duyuru-368239>
- Ç13; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *AOÇ yol güzergahları (Dumlupınar Blv.-Bilkent Katlı Kavşağı- Hacettepe Köprülü Kavşağı-U Dönüşü Düzenlemesi) KANİPD ve KAUİPD Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ve-cankaya-ilocleri-ataturk-orman-ciftligi-i.-derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-icerisinde-duzenlenen-yol-guzerg-hlarina-kavsak-ve-u-donusu-duzenlemesi-iliskin-imar-plani-degisikligi-duyuru-367290>
- Ç14; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yenimahalle, 2098 ada 34-50 parsellerin kadastral sınırlarına dönüştürülmesi KANİPD ve KAUİP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-ataturk-orman-ciftligi-1.-derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-gazi-mahallesi-2098-ada-34-ve-50-nolu-parseller-ve-cevresi-kadastral-sinirlara-donusturulmesine-iliskin-imar-plani-degisikligi-duyuru-406874>
- Ç15; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut, 3257 Ada 5 Parselin 250.000 m²lik Kısımına İlişkin KANİPD ve KAUİP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ilcesi-erler-mahallesi-ataturk-orman-ciftligi-1.-derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-3257-ada-5-numarali-parselin-250.000-m2-lik-kismina-iliskin-koruma-amacli-imar-plani-degisikligi-askiya-cikarilmistir.-duyuru-408643>
- Ç16; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yenimahalle, 2098 Ada 34 ve 50 Parsellerin ve Çevresinin Kadastral Sınırlarına Dönüştürülmesine İlişkin KANİPD, NİP KAUİPD ve UİPD Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-ataturk-orman-ciftligi-1.-derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-2098-ada-34-ve-50-nolu-parsellerin-ve-cevresinin-kadastral-sinirlarina-donusturulmesine-iliskin-kanipd-nip-kaupd-ve-uidpd-duyurusu>

- [gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-a.o.c.-1.derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-gazi-mahallesi-2098-ada-34-ve-50-nolu-parseller-ve-cevresinin-kadastral-sinirlara-duyuru-410257](https://ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-a.o.c.-1.derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-gazi-mahallesi-2098-ada-34-ve-50-nolu-parseller-ve-cevresinin-kadastral-sinirlara-duyuru-410257)
- Ç17; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yenimahalle, 2108 Ada 1 Parselin 2000 m²lik Kısımına İlişkin KANİPD ve KAUİP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-aoc-i.-derece-dogal-tarihi-ve-sit-alani-2108-ada-1-parsele-iliskin-koruma-amacli-nazim-ve-uygulama-imar-plani-degisikligi-duyuru-411509>
- Ç18; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut 3257 Ada 5 Parsel, Etiler-İstasyon Caddesi Bağlantı Yolu KANİPD ve KAUİP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-erler-mah.-3257-ada-5-numarali-parsel-etiler-istasyon-cad.-baglanti-yoluna-iliskin-1-10000-olcekli-koruma-amacli-nazim-imar-plani-degisikligi-1-5000-olcekli-koruma-amacli-nazim-imar-plani-ve-1-1000-olcekli-koruma-duyuru-419337>
- Ç19; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *AOÇ Anadolu Bulvarı Alternatif Yol Güzergahı KANİPD ve KAUİPD Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ilcesi-aoc-anadolu-bulvari-alternatif-yol-guzergahina-iliskin-imar-plani-degisikligi-duyuru-421580>
- Ç20; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yenimahalle 2098 Ada 34 Parselin 3000 m²lik Kısımına İlişkin KANİPD ve KAUİP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-gazi-mahallesi-2098-ada-34-nolu-parselin-3000-m-lik-kismina-iliskin-koruma-amacli-imar-plani-degisikligi-duyuru-421592>
- Ç21; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yenimahalle, 8619 Ada 6, 7 ve 8 Parsel KANİPD ve KAUİPD Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-orman-ciftligi-mahallesi-8619-ada-6-7-ve-8-nolu-parselde-resmi-kurum-alani-emniyet-hizmet-alani-amacli-1-10.000-kanip-ve-1-1000-olcekli-kaup-degisikligi-duyuru-422051>
- Ç22; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut, 3243 ada 7 parsel, 3243 ada 26 ve 38 parseller KANİPD ve KAUİP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ilcesi-etimesgut-mahallesi-3243-ada-26-ve-38-nolu-parseller-ile-bahcekapi-mahallesi-3243-ada-7-nolu-parsele-iliskin-uygulama-imar-plani-degisikligi-duyuru-422516>
- Ç23; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut, 130117 Ada 3 Parsel KANİPD ve KAUİP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ilcesi-erler-mahallesi-surdurulebilir-koruma-ve-kontrollu-kullanim-alani-sinirlari-icerisinde-kalan-130117-ada-3-no.lu-parselde-idari-hizmet-alani-amacli-1-10.000-olcekli-koruma-amacli-nazim-imar-duyuru-426675>
- Ç24; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Yenimahalle, 2098 Ada 34 ve 50 Parseller KAUİP Plan Notu Değişikliği Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-ataturk-orman-ciftligi-1.-derece-dogal-ve-tarihi-sit-alani-2098-ada-34-ve-50-nolu-parsellerin-ve-cevresinin-kadastral-sinirlarina-donusturulmesine-iliskin-kanipd-nip-kaupd-ve-uidpd-duyurusu>

- ankara-ili-yenimahalle-ilcesi-gazi-mahallesi-2098-ada-34-ve-50-parselleri-kapsayan-alanda-1-1000-olcekli-koruma-amacli-uygulama-imar-plani-plan-notu-degisikligi-duyuru-423056
- Ç25; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut, 64229 ada 4 parsel ve 64230 ada 1 parsel KANİP ve KAUIP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/bahcekapi-mahallesi-64229-ada-4-nolu-parcel-ve-64230-ada-1-nolu-parcelde-spor-alani-ve-rekreasyon-alani-amacli-1-10.000-ve-1-5000-olcekli-koruma-amacli-nazim-imar-plani-ve-1-1000-olcekli-koruma-amacli-uygulama-imar-plani-duyuru-423058>
- Ç26; Ankara Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. *Etimesgut, 130116 ada 1 nolu parsel ile 130117 ada 2 ve 6 nolu parseller KANİP ve KAUIP Duyurusu*. <https://ankara.csb.gov.tr/ankara-ili-etimesgut-ilcesi-erler-mahallesi-130116-ada-1-nolu-parcel-ile-130117-ada-2-ve-6-nolu-parsellerde-universite-alanina-iliskin-1-10000-olcekli-koruma-amacli-nazim-imar-plani-ve-1-1000-olcekli-koruma-amacli-uygulama-imar-plani-duyuru-426840>
- Çavdar Sert, S. (2017). Bir fikir mirası olarak Atatürk Orman Çiftliği'nin somut ve somut olmayan değerleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 225-256.
- Çukurçayır, P., Eroğlu, Y. ve Sağır, A. (2012). Yerel yönetim, katılım ve kent konseyleri. *Yerel Politikalar*, 1, 1-20.
- D1; Ankara 18. İdare Mahkemesi, E.2013/118 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D2; Ankara 18. İdare Mahkemesi, E.2013/1520 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D3; Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 06.08.2013 tarih ve 115 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D4; Bakanlık Makamının 25.06.2013 tarih ve 6379 sayılı Olur'u. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D5; Ankara 18. İdare Mahkemesi, E.2013/1520 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D6; Ankara 8. İdare Mahkemesi, E.2014/1398 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D7; Ankara 18. İdare Mahkemesi, E.2018/1648 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D8; Bakanlık Makamının 24.08.2016 tarihli ve 9173 sayılı Olur'u. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D9; Ankara 5. İdare Mahkemesi E.2016/5027 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D10; Bakanlık Makamının 24.08.2016 tarih ve 9175 sayılı Olur'u. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D11; Ankara 7. İdare Mahkemesi, E.2016/5299 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D12; Ankara 9. İdare Mahkemesi, E.2017/2895 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D13; Ankara 2. İdare Mahkemesi, E.2020/382 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D14; Bakanlık Makamının 18.04.2018 tarih ve 70489 sayılı Olur'u. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D15; Bakanlık Makamının 27.04.2018 tarih ve 75982 sayılı Olur'u. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D16; Ankara 6. İdare Mahkemesi, E.2020/1007 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D17; Ankara 7. İdare Mahkemesi, E.2019/396 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D18; Bakanlık Makamının 06.11.2018 tarih ve 201093 sayılı Olur'u. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D19; Ankara 17. İdare Mahkemesi, E.2019/421 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D20; Ankara 6. İdare Mahkemesi, E.2019/491 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D21; Ankara 6. İdare Mahkemesi, E.2020/1134 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D22; Ankara 4. İdare Mahkemesi, E.2020/1708 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D23; Ankara 9. İdare Mahkemesi, E.2021/486 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D24; Ankara 3. İdare Mahkemesi, E.2021/1930 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D25; Ankara 7. İdare Mahkemesi, E.2022/1308 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.

- D26; Ankara 11. İdare Mahkemesi, E.2022/99 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D27; Ankara 21. İdare Mahkemesi, E:2022/2078 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D28; Ankara 18. İdare Mahkemesi, E.2022/1256 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D29; Bakanlık Makamının 08.07.2022 tarih ve 4126002 sayılı Olur'u. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D30; Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 02.02.2012 tarih ve 15 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D31; Danıştay 14. Dairesi 25.06.2015 tarih ve E.2014/3468, K.2015/5857 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D32; Ankara 11. İdare Mahkemesi, E.2015/3249 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D33; Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.12.2012 tarih ve 64 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D34; Ankara 11. İdare Mahkemesi, E.2013/442 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D35; Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 25.12.2015 tarih ve 259 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D36; Ankara 10. İdare Mahkemesi, E2010/743 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D37; Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 19.04.2013 gün ve 84 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D38; Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 25.06.2018 tarih ve 454 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D39; Ankara 23. İdare Mahkemesi, E.2018/1395 esas no.lu dava raporu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D40; Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 29.06.2018 tarih ve 455 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D41; Mülga Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 29.06.2018 tarih ve 455 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D42; Danıştay 6. Dairesi 11.11.2015 gün ve E. 2012/4044 K.2015/6627 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D43; Danıştay 14. Dairesi 23.06.2015 gün ve E.2012/10367 K.2015/5564 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- D44; Danıştay 14. Dairesi 23.06.2015 gün ve E.2013/7093 K.2015/5565 sayılı kararı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Arşivi [ÇŞİDBA], Ankara.
- Demirtaş, A. (2012). AOÇ ile Gazi yerleşkesinin kesişen yazgısı. *Orman ve Av*, 2, 7-14.
- E1; Mülga Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 02.06.1992 gün ve 2436 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E2; Mülga Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 20.07.1993 gün ve 3097 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E3; Mülga Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 07.05.1998 gün ve 5742 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E4; Mülga Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 10.08.2011 tarih ve 6281 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E5; Mülga Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 03.02.2012 tarih ve 468 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E6; Mülga Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 05.08.2013 tarih ve 865 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E7; Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 20.03.2014 tarih ve 1366 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E8; Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 20.03.2014 tarih ve 1369 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E9; Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 20.03.2014 tarih ve 1370 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E10; Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 20.03.2014 tarih ve 1372 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E11; Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 09.07.2014 tarih ve 1607 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E12; Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 10.09.2015 tarih ve 2678 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.

- E13; Mülga Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 14.08.2015 tarih ve 2588 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E14; Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 24.11.2016 tarih 3887 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- E15; Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 02.07.2018 gün ve 5213 sayılı kararı. Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi [KTBA], Ankara.
- Erkan, N. E., Aksu Çam, Ç. ve Arslan-Taç, Z. (2020). Bir bilim insanının kavramlarla yolculuğu: İlhan Tekeli ve alternatif bir patika. *İdealkent Dergisi*, 11(29), 260-289.
- F1; Resmî Gazete. (2011). 10.03.2011 tarih ve 27870 sayılı karar. Resmî Gazete web sitesinden 27.11.2023 tarihinde erişildi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110310-28.htm>
- F2; Resmî Gazete. (2012). 27.04.2012 tarih ve 28276 sayılı karar. Resmî Gazete web sitesinden 27.11.2023 tarihinde erişildi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120427-17.htm>
- F3; Resmî Gazete. (2012). 09.09.2012 tarih ve 28406 sayılı karar. Resmî Gazete web sitesinden 27.11.2023 tarihinde erişildi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120909-5.htm>
- Haktankaçmaz, M. İ. (2004). Türk kamu yönetiminde yönetişimin uygulanabilirliği. *Amme İdaresi Dergisi*, 37(1), 45-62.
- Keskinok, Ç. (2000). Atatürk Orman Çiftliği: Kuruluşu, sorunları ve gelişme seçenekleri için öneriler. *Mimarlık Dergisi*, 292, 43-46.
- Kılıç, E. ve Seylam, G. (2000). *Atatürk Orman Çiftliği*. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası.
- Kimyon, D. ve Serter, G. (2015). Atatürk Orman Çiftliği'nin ve Ankara'nın değişimi ve dönüşümü. *Planlama Dergisi*, 25(1), 44-63.
- Kooiman, J. (1993). *Modern governance: new government-society interactions*. Sage Publications.
- Lucas, C. (2004). *Quantifying complexity theory*. <http://www.calresco.org/lucas/quantify.htm>
- Morçöl, G. (2013). *A complexity theory for public policy*. Routledge.
- Ökmen, M. ve Görmez, K. (2009). *Türkiye'de yerel gündem 21 ve yerel yönetim uygulamaları, yerel yönetimlerin güncel sorunları*. Beta.
- Özdemir, D. (2022). *Mekânsal planlama ve yönetişimde karmaşıklık kuramı: Atatürk Orman Çiftliği örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. <https://avesis.gazi.edu.tr/yonetilen-tez/8452839a-9997-4af1-93fa-525ee1cf7af5/mekansal-planlama-ve-yonetisimde-karmasiklik-kurami-ataturk-orman-ciftligi-ornegi>
- Özer, B. ve Şeker, G. (2013). Complexity theory and public policy: a new way to put new public management and governance in perspective. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 89-102.
- Stirling, A. (2003). Risk, uncertainty and precaution: some instrumental implications from the social sciences. F. Berkhout, M. Leach and I. Scoones (Ed.) *Negotiating change: new perspectives from the social sciences* içinde (s. 33-76). Edward Elgar Publishing.
- Stoker, G. (1998). Governance as theory: five positions. *International Social Science Journal*, 50, 17-29.
- Strand, R. (2002). Complexity, ideology and governance. *Emergence*, 4, 164-183.
- Sayıştay Denetim Raporu. (2014). *Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü 2014 yılı denetim raporu*. Sayıştay Başkanlığı.
- Tekeli, İ. (1996). Yönetim kavramı yanı sıra yönetişim kavramının gelişmesinin nedenleri üzerine. *Sosyal Demokrat Değişim*, 3, 45-54.
- Tekeli, İ. (2000). Ankara'nın başkentlik kararının ülkesel mekân organizasyonu ve toplumsal yapıya etkileri bakımından genel bir değerlendirilmesi. A. Tükel Yavuz (Ed.). *Tarih içinde Ankara içinde* (s. 317-335). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankaralılar Vakfı.
- Torfin, J., Peters, G. B., Pierre, J. ve Sørensen, E. (2012). *Interactive governance: Advancing the paradigm*. Oxford University Press.
- Ülkenli, Z. K. (2017). İç içe iki genç Cumhuriyet ütopyası ve dönüşümleri: Ankara ve Atatürk Orman Çiftliği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 27-72.

